

Praktijkonderzoek:

Het creëren van een positief groepsklimaat in de school.

Master sen gedrag

Hanneke Blokland
S1029774

<u>Inhoudsopgave</u>	Pag.
Samenvatting	3
Hoofdstuk 1 Inleiding	4
1.1 Achtergrondinformatie	4
1.2 Doel in en van het onderzoek	5
1.3 Praktijkvraag, onderzoeksvraag en deelvragen	5
Hoofdstuk 2 Theoretisch kader	8
2.1 Groepsklimaat in het basisonderwijs	8
2.1.1 Groep en klimaat	8
2.2 Groepsdynamica in het basisonderwijs	9
2.2.1 Wat is groepsdynamica?	9
2.2.2 De Oorsprong van groepsdynamica	9
2.2.3 Hoofdstromingen in groepsdynamica	10
2.3 Groepsverhoudingen in het basisonderwijs	11
2.4 Het vormgeven van een groepsklimaat op een basisschool	12
2.5 Hulpmiddelen voor het creëren van een positief groepsklimaat in de basisschool.	14
2.6 Samenvatting van de resultaten van de literatuur.	16
Hoofdstuk 3 Opzet van het onderzoek	16
3.1 Stappenplan	16
3.2 Doelstelling	17
3.3 Onderzoeksplan	17
3.3.1 Probleem verhelderen, oriëntatie	17
3.3.2 Plan maken	17
3.3.3 Plan uitvoeren	17
3.3.4 resultaat beoordelen	17
Hoofdstuk 4 Resultaten	18
4.1 Een positief groepsklimaat op de Prinses Margrietschool.	19
4.2 Creëren van een positief klimaat op de Prinses Margrietschool.	19
4.3 Problemen bij het creëren van een positief groepsklimaat.	26
4.4 Benodigdheden voor het creëren van een positieve groep.	27
4.5 Samenvatting van resultaten van de praktijk.	28
Hoofdstuk 5 Conclusie, discussie en aanbevelingen	29
5.1 Conclusie	29
5.2 Discussie	30
5.3 Aanbevelingen	30
Literatuurlijst	31
Bijlagen	32
Bijlage 1 Planformulier deel 1	32
Bijlage 2 Planformulier deel 2	42
Bijlage 3 Meetinstrumenten en matrix	45

Samenvatting

In dit verslag wordt een onderzoek beschreven dat is uitgevoerd op de Prinses Margrietschool te Rotterdam. De Prinses Margrietschool is een christelijke ontmoetingsschool met als belangrijk uitgangspunt het respectvol omgaan met andere geloofsovertuigingen. De school staat voor kwalitatief goed onderwijs. Een veilige leeromgeving voor het kind is een eerste vereiste van de school. De school gaat ervan uit dat een veilige leeromgeving essentieel is om tot goede prestaties te komen. Een goede sfeer en een goed klimaat staan centraal in de school. In dit onderzoek staat de praktijkvraag: 'Hoe kunnen leerkrachten en leerlingen van de Prinses Margrietschool een positief groepsklimaat bewerkstelligen?' centraal.

Er is onderzoek gedaan door middel van een literatuurstudie en een vragenlijst aan de praktijk. Uit de literatuur komen de groepsaspecten motivatie of perceptie, structuur, interdependentie en interactie van Shaw (1971) naar voren. Deze groepsaspecten worden in het theoretisch kader in hoofdstuk 2 behandeld en komen terug in de vragenlijsten aan de praktijk, de analyse van de resultaten in hoofdstuk 4 en vormen de basis voor de conclusie en aanbevelingen in hoofdstuk 5. Voor het onderzoek zijn vragenlijsten uitgezet bij leerkrachten, schoolfunctionarissen en leerlingen. De vragenlijsten zijn zo veel mogelijk gebaseerd op de onderzoeksvragen en deelvragen om een helder beeld te krijgen van de praktijk. Uit het onderzoek blijkt dat het team op de Prinses Margrietschool op verschillende manieren werkt om een positief groepsklimaat te bewerkstelligen. Het team kijkt voornamelijk naar structuur zoals regels en het toepassen van de regels. Ook blijkt dat een groot deel van het team van de Prinses Margrietschool niet goed weet wat een positief groepsklimaat inhoudt en onvoldoende op de hoogte is van groepsdynamische processen in de groep en in de school. In de school wordt door de leerkrachten, schoolfunctionarissen en leerlingen veel aandacht besteed aan regels en structuur. Uit het onderzoek komt naar voren dat problemen rond het creëren van een positief klimaat ontstaan in de interactie in de groep en school. Het team geeft aan informatie te willen over het creëren van een goed groepsklimaat en over dynamische processen in de groep en school.

Er wordt aanbevolen na te gaan in hoeverre de school aandacht wil besteden aan regels en structuur en welke plaats het team wil dat regels en structuur krijgen in de school. Aanbevolen wordt om door middel van klassikale consultaties de interacties tussen leerkrachten en leerlingen in de school te bekijken en deze interacties in kaart te brengen. Ten slotte wordt aanbevolen te gaan werken volgens een stappenplan. Aangeraden wordt het zes-fasen model van Remmerswaal (2004) te gebruiken of het boek Grip op de Groep (Engelen, 2010) wat gebaseerd is op het zes-fasen model van Remmerswaal. Met het werken met een stappenplan wordt voorkomen dat er in de ontwikkeling van een groep en de ontwikkeling van een positief klimaat in de groep stappen worden overgeslagen die de groepsontwikkeling in de weg staan of het ontstaan van een positieve groep kunnen belemmeren.

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Achtergrondinformatie

De Prinses Margrietschool in Rotterdam is een school voor christelijk primair basisonderwijs (bo). Op de Prinses Margrietschool zitten 184 kinderen (teldatum 1 oktober 2010) verdeeld over 10 groepen. De school is onderdeel van de vereniging voor primair christelijk onderwijs in Rotterdam en Schiedam. Het schoolteam bestaat uit een directeur, 1 administratief medewerker, een parttime interne begeleider, een conciërge, 1 gymleerkracht, 14 leerkrachten waarvan 9 parttime en 5 fulltime werkende leerkrachten, 3 klassenassistenten, een brede-schoolcoördinator en een ouderconsulent. Alle groepen zijn homogeen ingedeeld op leerjaar met uitzondering van de kleutergroepen, deze zijn heterogeen. De school staat in de wijk Spangen, een Vogelaarwijk. . De school heeft een 6+ wijkarrangement. Na schooltijd worden 6 uur per week naschoolse activiteiten aangeboden.

Visie/ missie

De Prinses Margrietschool is een christelijke ontmoetingsschool met als belangrijk uitgangspunt het respectvol omgaan met andere geloofsovertuigingen. De school staat voor kwalitatief goed onderwijs. Een veilige leeromgeving voor het kind is een eerste vereiste van de school. De school gaat ervan uit dat een veilige leeromgeving essentieel is om tot goede prestaties te komen. Voor de school is daarnaast ook een goede sociaal emotionele ontwikkeling belangrijk. Twee keer per week besteden alle groepen aandacht aan de sociaal emotionele ontwikkeling door lessen uit de methode Leefstijl te geven. Hierdoor werkt de school preventief aan het voorkomen van ongewenst gedrag. Het op een flexibele, maar toch ook consequente manier handhaven van een goede gedragscode en de daarbij horende discipline vindt de school belangrijk. De 6 Gouden Margrietregels zijn voor groep 1 t/m 8 de leidraad voor leerlingen hoe ze zich op de school moeten gedragen. De Gouden Margrietregels hangen centraal in de hal van de school en hangen ook in iedere groep. Van de Gouden Margrietregels is ook een schoollied gemaakt, wat regelmatig in de groepen of met de hele school gezongen wordt. Orde en regelmaat zorgen er voor, dat er ruimte en aandacht voor elk kind is. Het respecteren van elkaar, elkaars denkbelden en geloofsovertuiging speelt daarin een grote rol. De school is alert op discriminatie, pesten en grof of seksistisch taalgebruik. De school werkt bij voorkeur aan het voorkomen hiervan (schoolgids Prinses Margrietschool 2010 – 2011).

.Doelstelling van de school_(schoolgids 2010-2011)

Vanuit de onderwijskundige visie probeert de school een leersituatie te scheppen, die het mogelijk maakt een continu ontwikkelingsproces te bewerkstelligen. Dit betreft zowel de verstandelijke als ook de sociale, emotionele, motorische en creatieve ontwikkeling. De school wil een bijdrage leveren aan het functioneren van elk kind op niveau. Daarbij wordt rekening gehouden met de verschillen in ontwikkeling, begaafdheid, belangstelling en motivatie. Tevens probeert de school om te gaan met en in te spelen op de verschillen in de gezinnen, waarin de kinderen opgroeien. De school heeft hoge verwachtingen van de leerlingen en spreekt deze verwachtingen ook uit.

Pedagogische uitgangspunten

De prinses Margrietschool probeert voor alle leerlingen een veilige omgeving te creëren. Dit benadrukken ze in de schoolgids door bijvoorbeeld aan te geven dat een veilige leeromgeving essentieel is voor de ontwikkeling van het kind. In de schoolgids wordt aangegeven op welke manieren daaraan aandacht wordt besteed. Het gebruik van de methode Leefstijl is daar een voorbeeld van. Ook uitgangspunten als verantwoordelijkheid leren dragen, leren samen werken en de ontwikkeling van zelfvertrouwen zijn belangrijke uitgangspunten van de school.

Verlegenheidssituatie

De afgelopen jaren is op de Prinses Margrietschool door verschillende leerkrachten aangegeven dat het groepsklimaat in de groepen de leerkrachten zorgen baart. Leerkrachten hebben in het

groepsdocument (groepsdocument groep 3 t/ 8) aangegeven dat de sfeer in de groep niet als positief ervaren wordt. In elke groep wordt per jaar een groepsdocument aangemaakt. In dit groepsdocument wordt de groep zowel op didactisch en pedagogisch niveau in kaart gebracht. Het groepsdocument wordt twee maal per jaar op vaste momenten besproken met de intern begeleider. Naar aanleiding van het groepsdocument wordt met de intern begeleider afgesproken op welke aspecten van het klimaat in de groep kan worden ingezet. In de afgelopen jaren komt zowel in het groepsdocument als in het gesprek naar aanleiding van het groepsdocument naar voren dat veel leerkrachten aanlopen tegen de sociale verhoudingen en het sociaal klimaat in de groep. In de groepsdocumenten wordt aangegeven dat:

- Leerlingen negatief op elkaar letten.
- Er een negatieve strijd tussen leerlingen heerst.
- Er dagelijks veel ruzies en problemen zijn.
- Leerlingen ruzies niet zelf kunnen oplossen.
- Leerlingen aangeven dat ze bang zijn voor andere leerlingen in de groep.
- Leerlingen geen verantwoordelijkheid dragen voor de groep.
- Leerlingen hebben geen respect voor andere leerlingen in de groep.

De problemen doen zich voornamelijk voor in de groepen 3 tot en met 8. In de kleutergroepen wordt gewerkt volgens ontwikkelingsgericht onderwijs.

Op de Prinses Margrietschool zijn 9 groepen. Er zijn twee gemixte groepen ½ en er zijn twee groepen 8. Alle andere groepen zijn enkel. Naar aanleiding van de problemen die naar voren gekomen zijn in de groepsdocumenten is aan het begin van het schooljaar 2010-2011 de Quikscan positieve/negatieve groep van Grip op de groep (Engelen 2010) gedaan om weer te geven welke groepen negatief of positief zijn. De groepen 1 en 2 zijn niet meegenomen met de Quikscan omdat de scan niet geschikt is voor deze leeftijdscategorie. De Quikscan is afgenomen in 7 groepen, het gaat hier om alle groepen met uitzondering van de kleutergroepen. Voor de groepen 3, 6 en 8a kwam er als uitslag van de scan een positief klimaat uit. De groepen 4,5,7 en een groep 8b hadden een negatieve uitslag van de scan. Naar aanleiding van de uitslag is voor de Prinses Margrietschool duidelijk naar voren gekomen dat de school aan de slag wil gaan met het groepsklimaat op school. Op welke manier de school aan het groepsklimaat wil gaan werken is voor de school nog onduidelijk. De leerkrachten hebben in het gesprek met de intern begeleider en tijdens teamvergaderingen aangegeven dat ze meer behoefte hebben aan ondersteuning op het vlak van sociaal emotionele vorming en behoefte hebben aan ondersteuning om de sfeer in de groep te verbeteren.

Dit schooljaar (2010-2011) zijn in verschillende groepen projecten en trainingen gestart om te werken aan een positief groepsklimaat. De projecten en trainingen zijn voorlopig eenmalig. Het gaat om de volgende trainingen en projecten:

- Schooljaar 2010-2011 is in de groepen 4 en 5 van de Prinses Margrietschool gestart met de Grip op de groep (Engelen, 2010).
- Schooljaar 2010-2011 is in groep 7 van de Prinses Margrietschool gestart met Schatjes, Katjes, Watjes (Harzing, 1999)

1.2 Doel in en van het onderzoek

Het doel in het onderzoek: Inzicht krijgen in de manier waarop leerkrachten en leerlingen van de Prinses Margrietschool een positief groepsklimaat kunnen bewerkstelligen.

Het doel van het onderzoek: Aanbevelingen doen over hoe leerkrachten en leerlingen kunnen bijdragen aan een positief groepsklimaat op de Prinses Margrietschool.

1.3 Praktijkvraag, onderzoeksvraag en deelvragen

De praktijkvraag: Hoe kunnen leerkrachten en leerlingen van de Prinses Margrietschool een positief groepsklimaat bewerkstelligen?

Onderzoeksvragen en deelvragen van het onderzoek:

Onderzoeksvraag 1:

Welke aspecten zijn volgens de literatuur belangrijk voor een groepsklimaat?

Deelvragen:

- Wat zegt de (inter)nationale literatuur over groepsklimaat in het basisonderwijs?
- Wat zegt de (inter)nationale literatuur over groepsdynamica in het basisonderwijs?
- Wat zegt de (inter)nationale literatuur over groepsverhoudingen in het basisonderwijs?
- Hoe wordt een groepsklimaat op de basisschool volgens de literatuur vormgegeven?
- Op welke manier past het groepsklimaat binnen het basisonderwijs?
- Welke hulpmiddelen biedt de literatuur om een positief groepsklimaat in een basisschool groep te creëren?

Onderzoeksvraag 2:

Wat wordt op de Prinses Margrietschool verstaan onder een positief groepsklimaat?

Deelvragen:

- Wat verstaan de leerlingen van de Prinses Margrietschool onder een positief groepsklimaat?
- Wat verstaan de leerkrachten van de Prinses Margrietschool onder een positief groepsklimaat?
- Wat verstaan de intern begeleider en de directeur onder een positief groepsklimaat?

Onderzoeksvraag 3:

Wat doet de Prinses Margrietschool nu om een positief groepsklimaat in de groepen te creëren?

Deelvragen:

- Wat doen de leerlingen van de Prinses Margrietschool om een positief groepsklimaat in de groep te creëren?
- Wat doen de leerkrachten van de Prinses Margrietschool om een positief groepsklimaat in de groep te creëren?
- Wat doen de intern begeleider en de directeur van de Prinses Margrietschool om een positief groepsklimaat in de groepen van de school te creëren?

Onderzoeksvraag 4

Waar voorziet de Prinses Margrietschool problemen bij het creëren van een positief groepsklimaat?

Deelvragen:

- Waar voorzien de leerlingen van de Prinses Margrietschool problemen bij het ontwikkelen van een positief groepsklimaat?
- Waar voorzien de leerkrachten van de Prinses Margrietschool problemen bij het ontwikkelen van een positief groepsklimaat?
- Waar voorzien de intern begeleider en de directie Prinses Margrietschool problemen bij het ontwikkelen van een positief groepsklimaat.

Onderzoeksvraag 5

Wat heeft de Prinses Margrietschool nodig voor het creëren van een positief groepsklimaat in de groepen op de school?

Deelvragen:

- Wat hebben de leerlingen van de Prinses Margrietschool nodig om een positief groepsklimaat te creëren?
- Wat hebben de leerkrachten van de Prinses Margrietschool nodig om een positief groepsklimaat te creëren?
- Wat hebben de intern begeleider en de directie van de Prinses Margrietschool nodig om een positief groepsklimaat te creëren?

Hoofdstuk 2 Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt door middel van een literatuurstudie antwoord gegeven op de deelvragen aan de literatuur. De deelvragen komen voort uit de praktijkvraag: *'Hoe kunnen leerkrachten en leerlingen van de Prinses Margrietschool een positief groepsklimaat bewerkstelligen?'*

De deelvragen zijn verdeeld in verschillende onderwerpen:

- Groepsklimaat in het basisonderwijs
- Groepsdynamica in het basisonderwijs
- Groepsverhoudingen in het basisonderwijs
- Het vormgeven van een groepsklimaat op een basisschool
- Hulpmiddelen voor het creëren van een positief groepsklimaat in de basisschool.

De onderwerpen worden achtereenvolgens behandeld in het volgende hoofdstuk.

2.1 Groepsklimaat in het basisonderwijs

2.1.1 Groep en klimaat

In de literatuur worden verschillende definities gegeven van een groep. Remmerswaal (2004, p.11) geeft de volgende definitie: "een groep is een verzameling individuen die in een bepaalde context meer interactie met elkaar heeft dan met anderen daarbuiten". Volgens Brown (1999) bestaat een groep wanneer twee of meer mensen zichzelf herkennen als leden van de groep (Brown, 1999, p.3). Johnson (2008) gebruikt de definitie van Mills en Deutsch: "kleine groepen zijn verzamelingen van twee of meer mensen die met een bepaald doel met elkaar in contact komen en dit contact zinvol vinden" (Mills 1967, p.2). Forsyth (2010, p.3.) beschrijft de definitie van de groep als twee of meer individuen die aan elkaar zijn verbonden door de connectie van een sociale relatie. Volgens Forsyth (2010) zijn groepen echte groepen wanneer de groep niet uiteenvalt wanneer een groepslid de groep verlaat. Het kunnen ontstaan van subgroepen binnen de groep is volgens hem ook een belangrijk kenmerk van de groep.

Remmerswaal (2004) gebruikt voor het indelen van groepen de verschillende groepsaspecten zoals die zijn ingedeeld door (Shaw 1971, in Remmerswaal, 2004). Ook Johnson (2008) benoemt deze 4 vier aspecten van de groep alleen vervangt hij motivatie door perceptie. De 4 verschillende groepsaspecten zijn:

- motivatie of perceptie
- structuur,
- interdependentie
- interactie.

Bij motivatie of perceptie gaat het om de behoefte van mensen om lid te worden van een bepaalde groep. De betrokkenen moet zichzelf als lid van de groep willen beschouwen. Een voorbeeld van deelname aan een groep is een leerling die op school zit in een lesgroep om kennis te vergaren en een diploma te halen (Remmerswaal, 2004). Wanneer een groep er niet in volstaat de behoeften en belangen van de leden te behartigen dan komt het voortbestaan van de groep in gevaar en kan de groep uiteenvallen.

Bij structuur gaat het om structurele elementen van groepen zoals rollen, normen en hiërarchie (Remmerswaal, 2004). De patronen bepalen de structuur in groepen. Elementen zoals machtsrelaties en affectieve relaties bepalen de patronen en het klimaat binnen een groep. Bij veranderingen in relaties en patronen verandert het klimaat in de groep terwijl er in de groep als verzameling geen veranderingen hoeven plaats te vinden. Forsyth, (2010) beschrijft eveneens het belang van de verschillende rollen van groepsdeelnemers voor de structuur in de groep.

Bij interdependentie gaat het om wederzijdse betrokkenheid van groepsleden met elkaar (Forsyth, 2010). Dit gegeven noemt hij interdependentie. Groepsleden hoeven niet gelijk aan elkaar te zijn, als er maar wederzijdse betrokkenheid is. Het handelen van een groepslid kan een weerslag hebben op de andere groepsleden. Ook dit gegeven kan van invloed zijn op het klimaat in de groep. Johnson (2008) beschrijft interdependentie als een verzameling individuen die op een bepaalde manier van elkaar afhankelijk zijn. Bij interdependentie gaat het er volgens Johnson (2008) om dat een bepaalde gebeurtenis niet alleen weerslag heeft op een individu in de groep maar ook op de andere groepsleden. Interdependentie geeft volgens Johnson (2008) een bepaalde afhankelijkheid weer en daarmee maakt het volgens hem de groep een dynamisch geheel. Ook Forsyth (2010) beschrijft deze betrokkenheid. Het deelnemen aan een groep brengt verantwoordelijkheid voor de andere groepsleden met zich mee.

Als vierde onderdeel van de groepsaspecten heeft Shaw in Remmerswaal (2004) het over Interactie. Interactie is een wederzijdse vorm van betrokkenheid. Interactie kan verschillende vormen hebben: verbaal, lichamelijk, emotioneel. Interactie maakt het wezenlijke verschil voor een groep. Door interactie kan een losse verzameling individuen een groep vormen. Hiermee vormt interactie een basis voor de groep en bepaalt ook mede het klimaat in de groep. Johnson (2008) beschrijft dat er pas sprake kan zijn van een groep wanneer er interactie plaatsvindt. Groepen bestaan volgens hem uit mensen die directe contacten met elkaar onderhouden. De structuur van een groep wordt bepaald door de acties en interacties van de verschillende groepsleden (Remmerswaal, 2004).

2.2 Groepsdynamica in het basisonderwijs

2.2.1 Wat is groepsdynamica?

Groepsdynamica is de studie van het gedrag van mensen in kleine groepen (Remmerswaal, 2004). Veel menselijk gedrag wordt bepaald door de groepen waarin het gedrag plaatsvindt. Ieder mens is sterk sociaal bepaald door de groep waartoe hij behoort of heeft behoord. Een belangrijke mate van identiteit wordt bepaald door vroegere en huidige lidmaatschappen. Het gezin, de meest primaire groep wordt gezien als de bemiddelaar tussen cultuur en maatschappij. Via groepen vindt cultuuroverdracht plaats, leert het individu taal en spreken, denken en waarnemen en een uitgebreid waardesysteem (Johnson, 2008). Hoe emoties en gevoelens beleefd en gedesintegreerd worden, wordt grotendeels bepaald door hoe het gezin bepaalde emoties en gevoelens wel of niet toestaat. Kennis van de groepsdynamica is volgens Johnson zeer belangrijk omdat het aantal activiteiten en interacties die in groepsverband plaatsvindt bijzonder groot is. Te denken valt aan werk, vrije tijd en de thuissituatie. Vrijwel elk aspect van het hedendaagse bestaan wordt door de groepsdynamica beïnvloed (Remmerswaal, 2004).

2.2.2 De oorsprong van groepsdynamica

In het westerse denken vindt men sinds de klassieke oudheid al de tegenstelling tussen individu en maatschappij (Remmerswaal, 2004). Er wordt minder in groepstermen gedacht. Pas eind vorige eeuw, begin deze eeuw kwam de psychologie op gang met de nadruk op het individu en de sociologie met de nadruk op de maatschappij (Remmerswaal, 2004). Groepsdynamica is een hele jonge tak van de wetenschap en is pas sinds de jaren dertig van de vorige eeuw tot ontwikkeling gekomen. Er bestaan veel weerstanden tegen het groepsdynamisch denken. Voor veel mensen is dat wat in groepen gebeurt het resultaat van de goede of slechte eigenschappen van ieder individu. De mensen hebben er moeite mee zichzelf te zien als groepslid en zien niet dat groepsverschijnselen iets specifiek eigen hebben. Bepaalde processen zoals groepsverschijnselen kunnen niet in psychologische termen worden verklaard. In het artikel "Groups are real" (Warriner in Remmerswaal, 2004)) wordt het standpunt verdedigd dat groepsprocessen binnen het niveau van de groep liggen. Warriner bespreekt het nominalisme, een theologische/ filosofische stroming uit de tweede helft van de Middeleeuwen. Deze stroming binnen de metafysica (is de wijsgerige leer die niet de werkelijkheid onderzoekt zoals ze ons gegeven wordt uit zintuiglijke ervaring, maar op zoek gaat naar het wezen van die werkelijkheid en wat haar maakt) acht de individuele dingen als werkelijk en niet de universele gestalte ervan. De groep bestaat niet echt, het zijn meerdere individuele personen. Binnen deze theorie zijn het dus alleen de individuen waar naar gekeken kan worden. Het interactionisme is een benadering binnen de sociologie studie van de interactie tussen individu(en). Een belangrijk uitgangspunt is dat deze

interactie zowel de samenleving als het functioneren en de identiteit van individuen daarbinnen verklaart. Beide stromingen vergeten volgens Warriner en Remmerswaal (2004) de verbinding tussen de stromingen. Beiden zien de groepsdynamica als verbindend element tussen de psychologie en de sociologie. Lewin (In Remmerswaal 2004) beschrijft de manier waarop individuen zich gedragen en in groepen op elkaar reageren op verschillende momenten. Hij benoemt dit gegeven als groups dynamics. Het gaat hem om de bewegingen en veranderingen die zich voordoen in de groep. De veranderingen en bewegingen bepalen de dynamiek van de groep. Een groep is voor hem een niet stilstaand fenomeen maar juist iets wat voortdurend in beweging is. Juist dit gegeven maakt het onderzoek doen in en naar processen in groepen mogelijk.

2.2.3 Hoofdstromingen in groepsdynamica

Binnen de groepsdynamica zijn verschillende theorieën terug te vinden (Remmerswaal, 2004). De groepsdynamica is jong maar heeft zich de laatste decennia krachtig ontwikkeld. De verschillende theorieën lopen door elkaar, ze hebben elkaar vaak beïnvloed. De vier belangrijkste hoofdstromingen volgens Remmerswaal (2004) zijn:

- De interactietheorie
- De systeemtheorie
- De sociometrische theorie
- De veldtheorie

Bij de interactietheorie wordt de groep gezien als een systeem van met elkaar in interactie verkerende individuen. De theorie is opgebouwd uit drie basisbegrippen namelijk interactie, activiteit en sentiment (Van Bessien, 1993). De theorie gaat ervan uit dat gevoelens van genegenheid binnen een groep zullen leiden tot nieuwe interactie. Het vormt de basis voor het interne systeem van deze theorie. Een voorbeeld van een methode die gericht is op de interactietheorie is de interactiewijzer van Verstegen en Lodewijks (2008) die het model van Leary gebruiken bij hun interactionele theorie. De wortels van deze theorie zijn gevestigd in de Verenigde Staten. Het gaat hier om een interpersoonlijke model waarbinnen de interactie kan worden weer gegeven. Het gedrag van mensen vormt de basis voor de interpersoonlijke cirkel of Roos van Leary. Leary beschrijft twee dimensies. De eerste dimensie betreft het uittesten van controle, met enerzijds overheersend (dominant) gedrag en anderzijds onderworpen (submissief) gedrag. Hierbij gaat het om de macht en controle die mensen over elkaar uitoefenen, dan wel onderwerpen. De tweede dimensie betreft affiliatie, met enerzijds vijandig (agressief) gedrag en anderzijds vriendelijk (toegenegen) gedrag. Ook Verstegen en Lodewijks (2008) gaan bij hun model uit van deze twee dimensies.

Bij de systeemtheorie gaat het om systemen, rolpatronen en communicatiepatronen (Remmerswaal, 2004). Binnen de theorie gaat de aandacht voornamelijk naar de processen waarmee groepen een intern evenwicht proberen te handhaven. Binnen de theorie wordt voornamelijk onderzoek gedaan naar hoe veranderingen binnen groepen tot stand komen en hoe stabiliteit kan worden gehandhaafd. Binnen de systeemtheorie is het groter geheel van belang. Het verklaren van afzonderlijke delen zoals het gedrag van een individu past niet binnen de theorie. De groep wordt gezien als een samenhangend en ondeelbaar geheel. Voor het beschermingsniveau van de theorie komt aan de orde. Op inhoudelijk niveau wordt er weinig aandacht besteed. De wortels van deze theorie zijn gevestigd in de Verenigde Staten. De sociometrische theorie die ontwikkeld is door Moreno & Jennings (1990) richt zich voornamelijk op de sociale aspecten van het groepsgebeuren, met name op de emotionele kanten van de interpersoonlijke relaties tussen de groepsleden. Centraal bij deze benadering staat de sociometrische onderzoeksmethode waarbij groepsleden verhoudingen tot elkaar kunnen weergeven. (Van der Ploeg, 2005). Het boek "Grip op de Groep" (Engelen, 2010) is gebaseerd op de sociometrische theorie en wordt gebruikt in het basisonderwijs ter bevordering van een positief groepsklimaat. De wortels van de gestaltheorie en veldtheorie liggen in Europa (Johnson, 2008), Gestalt psycholoog Kurt Lewin is de grondlegger van de veldtheorie en van de term groepsdynamica (Remmerswaal, 2004). Binnen deze theorie gaat men uit van een veld van elkaar beïnvloedende krachten. De groep met een psychologisch krachtenveld wordt vergeleken met een elektromagnetisch veld in de fysica. De richting en sterkte van de krachten zijn van invloed op het gedrag van de groep en de leden van de groep. Inzichten in het psychologisch veld van een groep kunnen het gedrag van de groep voorspellen en verklaren. De veldtheorie stelt dat het gedrag (G) van mensen een functie is van het karakter (K) en de situatie (S). Dit laatste wordt ook wel de omgeving

genoemd. In formule vorm: $G = f(K \times S)$. Lewin in Remmerswaal (2004) vertaalde deze formule naar een groepscontext. Het gedrag van de groep is een gevolg van het karakter van de groepsleden en de omgevingsfactoren Zoals het aantal groepsleden, onzekerheid in de omgeving en het doel dat de groep heeft.

In het onderzoek komen onderdelen uit de verschillende theorieën naar voren. Als basis voor het onderzoek is gekozen voor de groepsaspecten van Shaw (Remmerswaal, 2004).

2.3 Groepsverhoudingen in het basisonderwijs

In de geschiedenis komen de verschillen tussen de primaire en secundaire groepen veelvuldig voor. (Remmerswaal 2004). Primaire groepen worden gekenmerkt door persoonlijke en intieme relaties in de directe conflictsituatie en door spontaan gedrag. In een secundaire groep zijn de relaties koel, onpersoonlijk, rationeel en formeel. Johnson (2008) kenmerkt groepen ook op een ander niveau zie figuur 1.2.

Effectieve groepen	Ineffectieve groepen
De groepsdoelen worden zodanig verhelderd en aangepast dat de individuele en de groepsdoelen optimaal bij elkaar aansluiten; de doelen worden in samenwerking gestructureerd, zodat alle leden zich verantwoordelijk voelen voor het realiseren van de doelen.	De groepsleden accepteren de groepsdoelen die hun worden opgelegd; het zijn competitieve doelen, de groepsleden zullen elkaar willen overtroeven.
De communicatie verloopt tweezijdig, het accent ligt op het openhartig en accuraat tot uitdrukking brengen van gedachten en gevoelens.	De communicatie verloopt eenzijdig; ideeën worden wel tot uitdrukking gebracht, gevoelens worden ontkend of genegeerd.
Inpraak en leiderschap worden evenredig verdeeld onder de groepsleden; het bereiken van de doelen, het onderhouden van de onderlinge contacten en de groepsontwikkeling worden benadrukt.	Het leiderschap wordt op basis van autoriteit gedelegeerd; inspraak is ongelijk verdeeld, de leden met de meeste macht domineren; het gaat om het bereiken van één doel.
De invloed en de macht van de groepsleden wordt bepaald door hun capaciteiten en kennis; contracten moeten het bereiken van de doelen en het tegemoetkomen aan de behoeften van individuen garanderen; de macht wordt evenredig onder de groepsleden verdeeld.	De positie die een groepslid inneemt, bepaalt zijn of haar macht; de macht is geconcentreerd in het autoriteitssysteem; gehoorzaamheid aan het gezag.
Besluitvormingsprocedures worden afgestemd op de situatie; er worden diverse procedures gebruikt; bij belangrijke besluiten wordt naar consensus gestreefd. Betrokkenheid en groepsdiscussies worden gestimuleerd.	Besluiten worden altijd genomen door degenen met de meeste autoriteit; er vindt weinig groepsdiscussie plaats; de betrokkenheid van de leden is minimaal.
Gestructureerde discussies waarin de groepsleden hun eigen standpunten verdedigen en die van anderen in twijfel trekken moeten tot goede en creatieve besluiten en oplossingen leiden.	Meningsverschillen tussen de leden worden onderdrukt en vermeden; er wordt direct naar een compromis gezocht; het groepsdenken overheerst.
Belangenconflicten worden door middel van onderhandeling en bemiddeling opgelost. Op deze wijze worden er overeenkomsten bereikt die alle groepsleden tevreden stemmen.	Belangenconflicten worden langs de weg van verdeeldheid zaiende onderhandelingen op- gelost of vermeden; sommige leden winnen, anderen verliezen, of het conflict wordt genegeerd, met het gevolg dat iedereen ongelukkig is.
Sociale vaardigheden (in contacten met andere mensen, met groepsleden en met andere groepen) worden benadrukt. Affectie, acceptatie, steun en vertrouwen zorgen voor groepscohesie; ruimte voor individualiteit.	Het accent ligt op de functies die de groepsleden vervullen, niet op de individualiteit van de leden; groepscohesie is onbelangrijk, de leden dienen zich op een rigide manier aan de groep te conformeren.

Figuur 1.2. (Johnson, 2008, pg. 18)

Johnson beschrijft 4 verschillende niveaus in groepen.

- De pseudogroep
- de traditionele groep

- de effectieve groep
- de zeer succesvolle groep

De pseudogroep is de groep waar gezamenlijke belangen niet tellen. Er is sprake van concurrentie omdat de prestaties van groepsleden afzonderlijk belangrijk zijn. De volgende stap in niveaus in groepen is de traditionele groep. Deze groep heeft te horen gekregen met elkaar te moeten werken en accepteert dit van elkaar. Samenwerken is beperkt en de groepsleden denken als individu beoordeeld te worden. De groep zou beter functioneren wanneer groepsleden afzonderlijk van elkaar zouden werken omdat er geen gezamenlijke belangen zijn. Een derde niveau in groepen is de effectieve groep. In deze groep zetten de leden zich in voor eigen belang en belang van de ander. Doel is het succes van beide zo groot mogelijk te maken. Leden krijgen de opdracht tot samenwerken en willen dat graag doen. In de effectieve groep is het succes afhankelijk van alle groepsleden. De effectieve groep beschikt over duidelijke eigenschappen. Een positieve interdependentie die zorgt dat zij positief aan gezamenlijke groepsdoelen werken. Er is wederzijdse communicatie en gedeelde leidersmacht en deskundigheidsmacht. In de effectieve groep heeft ieder lid zijn specialisatie en staan sociale vaardigheden centraal. Besluitvorming gaat gezamenlijk. De effectieve groep is het niveau in groepen wat binnen het basisonderwijs wordt gezocht. Johnson (2008) geeft coöperatief leren als een voorbeeld om dit doel te bereiken met de leerlingen. Het vierde en laatste niveau binnen de groepen is de zeer succesvolle groep. Die antwoordt aan alle criteria van de effectieve groep en presteert boven verwachting. De zeer succesvolle groep onderscheidt zich van de effectieve groep door de mate van betrokkenheid van de leden onderling wanneer het gaat om succes. De betrokkenheid wordt hier door Johnson (2008) beschreven als liefde.

2.4 Het vormgeven van een groepsklimaat op een basisschool

Er zijn verschillen in groepen. Veelvuldig wordt door Brown (1999) maar ook door Remmerswaal (2004) het verschil in groepen besproken. Een belangrijk verschil voor het uitgangspunt van het vormgeven van een groepsklimaat is het ontstaan van de groep. Een verschil in ontstaan van een groep is of deze op een natuurlijke manier is ontstaan zoals vaak bij vriendengroepen het geval is of dat deze is ontstaan doordat dit vooraf is bepaald. Remmerswaal (2004) heeft het hier over primaire en secundaire groepen. De groep op de basisschool is van oorsprong een secundaire groep. Voor het vormgeven van een groepsklimaat is dit belangrijk om als uitgangspunt te nemen omdat verhoudingen in primaire en secundaire groepen anders zijn. In de secundaire groep zijn relaties categorisch en extrinsiek terwijl deze in de primaire groep persoonlijk en intrinsiek zijn. Remmerswaal (2004) geeft aan dat op deze manier een onderscheid gemaakt kan worden in relaties. Alle groepen kunnen fungeren als primaire groep. Voor het vormgeven van een groepsklimaat op een basisschool is dit belangrijk omdat een groep op de basisschool juist veel primaire gedragskenmerken heeft (Lubbers 2004). Het gaat hier om de hoge mate van solidariteit, het informele karakter van relaties, spontaniteit van gedrag, wederzijdse acceptatie, het elkaar grondig kennen, lang van duur en frequente interactie. De groep in de basisschool heeft veel primaire kenmerken. Bij kenmerken van de primaire groep zouden interacties hoofdzakelijk door positieve gevoelens gekleurd zijn. Dat wil zeggen dat bij groep in de school de primaire gedragskenmerken de boventoon zouden moeten voeren. De realiteit is anders en daarmee kenmerken zich een aantal problemen voor het vormgeven van een groepsklimaat. Bij het vormgeven van een groep moet rekening worden gehouden met het feit dat in de primaire groep niet alleen positieve gevoelens naar voren komen.

Forsyth (2010) beschrijft de kenmerken van de primaire en secundaire groep eender. Johnson beschrijft vier verschillende niveaus in groepen: pseudo, traditioneel, effectief en zeer succesvol waarbij hij de effectieve groep als als niveau voor het basisonderwijs neerzet. Johnson (2008) beschrijft hoe een effectieve groep tot stand kan komen. De effectieve groep moet in elk geval drie dingen doen: gestelde doelen bereiken, positieve werkrelaties in stand houden en zich aanpassen aan de veranderende omstandigheden van de omgeving. Johnson geeft een aantal richtlijnen die aangeven hoe een groep functioneert en hoe je de groep motiveert en effectief maakt.

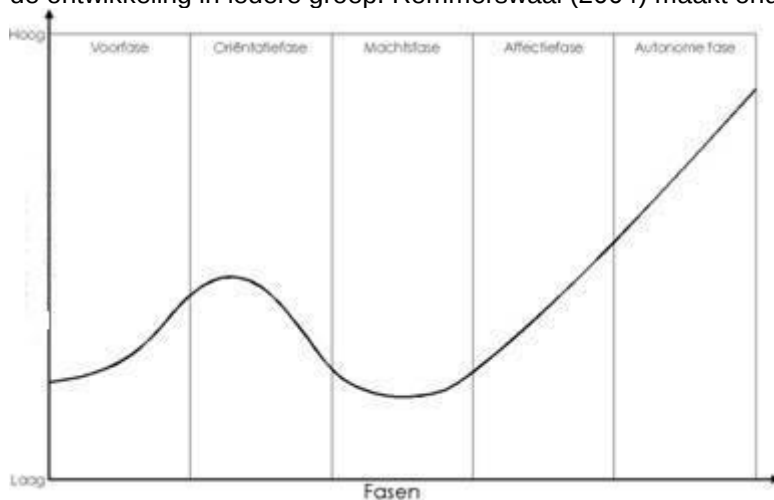
De eerste richtlijn die Johnson geeft is het stellen van duidelijk, operationele en relevante groepsdoelen die een positieve wederzijdse afhankelijk tussen groepsleden creëren en bij elk groepslid sterke mate van betrokkenheid oproepen. De volgende richtlijn is te zorgen voor effectieve

communicatiepatronen zodat de leden hun gedachten gevoelens op heldere wijze kunnen uitwisselen. De derde richtlijn is te zorgen voor betrokkenheid bij alle groepsleden. De vierde richtlijn is te zorgen dat leiderschap wordt verdeeld over alle groepsleden zodat de invloed die wordt uitgeoefend varieert. Dit is afhankelijk van de behoeften die de groep op een bepaald moment heeft. Als vijfde richtlijn wordt er binnen de groep gekeken naar welke besluitvorming de groep aan kan en hoe daarop wordt ingespeeld. Als zesde richtlijn is het belangrijk dat groepsleden leren dat meningsverschillen tussen groepsleden horen bij de groep. Het geeft de groepsleden de mogelijkheid om elkaars argumenten in twijfel te trekken. Dit leidt tot creatieve besluiten en oplossingen die passend zijn voor de groep. Als zevende en laatste richtlijn is het oplossen van problemen op constructieve wijze.

Jonhson (2008) geeft een vergelijking tussen effectieve en ineffectieve groepen. Figuur 1.3. laat zien wat valkuilen zijn voor het creëren van groepen en hoe groepen naar een hoger niveau kunnen worden getild doordat er wordt gewerkt aan de ineffectiviteit.

Bij groepsontwikkeling worden in de literatuur fases beschreven. Hieronder wordt het zes fasen model zoals Remmerswaal dit uitzet in zijn handboek groepsdynamica beschreven. Hieronder in het kort het ontwikkelingsschema volgens J. Remmerswaal (2004), die met zijn schema aansluit op de groepsontwikkelingstheorieën van Schutz en Stemerding. Dit schema is gebaseerd op de groepsdynamica, dat wil zeggen, dat er een ontwikkeling in de groep te verwachten en waar te nemen valt, die in grote lijnen analoog is aan de ontwikkeling in iedere groep.

Als groepsleerkracht heb je te maken met een groepsontwikkeling en groepsdynamische processen, of de leerkracht daar nu bewust op aanstuurt of niet (Remmerswaal 2004). De interventies welke door de groepswerker worden gedaan zijn van invloed op de loop van de gebeurtenissen in de groep. Daarom is het van belang je bewust te zijn van de groepsontwikkeling en daar constructief op in te spelen of op te anticiperen. Het schema is gebaseerd op de groepsdynamica, dat wil zeggen, dat er een ontwikkeling in de groep te verwachten en waar te nemen valt, die in grote lijnen analoog is aan de ontwikkeling in iedere groep. Remmerswaal (2004) maakt onderscheid in de volgende zes fasen.

Figuur 1.4 Het zesfasen model (Remmerswaal, 2004)

De fasen worden door Remmerswaal (2004) als volgt omschreven: Fase 1 is de voorfase. Nog voor dat de groep ooit bijeen is geweest heeft zich al een geschiedenis van de groep afgespeeld. Het ontstaan van de groep laat zich moeilijk beschrijven vanuit ervaringen in de groep. Vanuit de groep gezien ligt de oorsprong buiten de groep. Deze voorgeschiedenis van de groep wordt de voorfase genoemd. In de voorfase wordt de groep ontworpen of wordt de groep geprogrammeerd. Hiermee wordt bedoeld dat in de groep de doelen van de groep maar ook de grenzen van de groep worden aangegeven. Dit ontwerp van de groep met de doelen en de grenzen van de groep vormt de basis van de groep. Hierbinnen zal de nieuwe groep haar bestaan beginnen. De sociale omgeving van de groep staat centraal, het gaat hier om het contextniveau. In de voorfase zullen onzichtbare interventies moeten plaatsvinden omdat de groep anders niet kan functioneren. De onzichtbare interventies kunnen bestaan uit de keuze voor bijvoorbeeld werkvormen, het vaststellen van een taakverdeling of

bijvoorbeeld besluiten maken over de groepssamenstelling. Deze fase moet goed worden doorlopen voordat de tweede fase (de oriëntatiefase) kan plaatsvinden. De oriëntatiefase is de fase waarin de groep zich afhankelijk van de leiding opstelt. Externe sturing in de oriëntatiefase is zeer belangrijk. De groep sluit zich aan bij bestaande of voor geprogrammeerde structuren. In de oriëntatiefase kan de groep een eigen structuur ontwikkelen. In deze fase is het belangrijk de doelstelling en het procedureniveau van de groep veilig te stellen.

De groepsproblematiek betreft vooral de positiebepaling van de groep ten aanzien van haar omgeving en ten aanzien van haar taak en het verkrijgen van duidelijkheid ten aanzien van wat ieder aan de taak kan bijdragen. De fase wordt afgesloten wanneer iedereen weet waar hij aan toe is en iedereen zijn plaats gevonden heeft binnen de groep. Na deze fase heeft iedereen het gevoel bij de groep te horen is de doelstelling duidelijk en zijn ook de grenzen van de omgeving duidelijk. De eerste fase loopt ten einde wanneer er een voorlopig klimaat van vertrouwen en acceptatie ontstaan is en wanneer de tweede fase zich aandient. De derde fase is de machtsfase en de vierde fase is de affectiefase. Deze fasen ontstaan wanneer de groep haar eigen taakstructuur heeft gevonden. De derde en vierde fase lopen parallel aan elkaar en hebben betrekking op elkaar. Macht en affectie werken op elkaar in. Er begint in deze fasen aandacht te ontstaan voor het functioneren van de groep. De onderlinge betrekkingen (het betrekkingsniveau) komt centraal te staan. De groep staat kritisch tegenover het leiderschap en is op zoek naar eigen invloedsverdeling. De groep regelt haar eigen macht. De groep probeert greep te krijgen op procedures en besluiten. In deze fasen kan een keerpunt in de groepsontwikkeling plaatsvinden. Door de machtsfactor te beperken kan het zijn dat de ontwikkeling van de groep wordt vertraagd. De zorg van de groep in deze fasen betreft vooral het vinden van een gemeenschappelijk betrekking tussen de groepsleden. De onderlinge verhoudingen tussen groepsleden komen centraal te staan. Wanneer er in de groep vaste relatiepatronen zijn vastgelegd komen vragen rond onderlinge betrokkenheid naar boven. In deze fasen kunnen subgroepen ontstaan doordat groepsleden het niet met elkaar eens zijn. In de fase van de autonome groep de vijfde fase, gaat het om het gezamenlijk vinden van een houding met betrekking tot zichzelf in de groep en om welke mate van openheid men daarbij aandurft. Voor zover er een conflict is in deze fasen ligt dat op het vlak van individualiteit versus socialiteit. De groep is nu tot volle rijping gekomen. In deze fase kan een open groepsklimaat worden gerealiseerd. Dit betekent dat in de groep ieder groepslid het gevoel moet hebben zichzelf te kunnen zijn. De zesde fase, de afsluitingsfase vindt bijvoorbeeld plaats wanneer groep 8 de school verlaat en uit elkaar gaat. De afsluitingsfase is de fase voor beëindiging van de groep.

2.5 Hulpmiddelen voor het creëren van een positief groepsklimaat in de basisschool.

Het zes fasen model van Remmerswaal wordt gebruikt door Van Engelen in zijn boek Grip op de groep. (Engelen, 2010). Engelen (2010) past het model toe in het basisonderwijs, daarbij verdeelt hij de fasen in groepsvormingen en benoemt deze als volgt: fase 1, forming, fase 2, storming, fase 3 norming, fase 4 preforming, en fase 5 termination. De fasen zijn verdeeld over het schooljaar en in Grip op de Groep geeft van Engelen (2010) adviezen over het gedrag van de leerkracht, de kenmerken van de groep en op welke manier de verschillende fasen moeten worden doorlopen. Daarbij geeft hij handreikingen en modellen om in kaart te kunnen brengen in welke fase de groep zich bevindt en hoe een positieve groep in de fase tot stand kan worden gebracht of behouden kan blijven. Van Engelen (2010) maakt een duidelijk onderscheid tussen de negatieve en de positieve groep. Hij beschrijft in Grip op de groep de kenmerken van de positieve en negatieve groep, bespreekt de rollen die leerlingen innemen en welke invloed dit heeft op het leer- en leefklimaat. Daarnaast geeft hij activiteiten die kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van een positief groepsklimaat. Kaldenbach (2004) geeft tips om om te gaan met leerlingen met negatief gedrag. Deze tips zijn bedoeld om op een oplossingsgerichte manier positieve doelen te bereiken met de leerlingen die de sfeer in de groep kunnen omzetten van negatief naar positief. De verschillen van leerlingen kunnen zowel positief als negatief bijdragen aan de groep. Het is aan de leider van de groep hoe deze met de verschillen omgaat en ze een plaats geeft in de groep (Lubbers, 2004). Naber (2008) geeft aan dat de rol van de groep heel belangrijk is voor ontwikkeling van elk individu. De belangrijkste groep voor kinderen in de leeftijd van 4 tot 12 is de groep in de basisschool. Deze groep speelt een ontzettend belangrijke rol in de ontwikkeling en vorming van het kind. Binnen de school wordt gezorgd voor cultuuroverdracht en aanpassing van de omgeving. Volgens Naber (2008) is het essentieel dat er in deze tijd veel meer aandacht komt voor het belang van de groep en cohesie omdat hier de veranderingen en kunnen plaatsvinden en kunnen worden doorgevoerd.

2.6 Samenvatting van de resultaten van de literatuur.

De (inter)nationale literatuur zegt over groepsklimaat in het basisonderwijs het volgende: Alvorens het te hebben over een groepsklimaat wordt er door de literatuur duidelijk naar voren gebracht dat het belangrijk is te weten wat een groep inhoudt. Verschillende definities van de groep worden gegeven. Uit de literatuur blijkt dat voordat kan worden aangegeven wat een positieve groep is, het belangrijk is te weten wat een groep precies inhoudt. In de literatuur worden verschillende definities voor de groep gegeven. Remmerswaal (2004) beschrijft de groep als een verzameling individuen is die in een bepaalde context meer interactie met elkaar heeft dan met anderen daarbuiten. Johnson (2008) en Remmerswaal (2004) gebruiken het model van Shaw (Remmerswaal 2004)) Motivatie of perceptie, structuur, interdependentie en interactie vormen de basis voor de groep. Deze groepsaspecten vormen een goede basis om te kijken naar het groepsklimaat in de school. Het model van Shaw kan daarom goed worden gebruikt bij het onderzoek. Om een goed groepsklimaat op de basisschool vorm te geven worden in de literatuur verschillende handvatten geboden. Het zes-fasen model van Remmerswaal is daar een voorbeeld van. Bij dit zes fasen-model wordt beschreven hoe de groep tot stand komt en in welke fases een groepsproces tot stand komt. De fases uit het groepsmodel kunnen naast het de groepsaspecten worden gebruikt . De groepsaspecten zijn terug te vinden in de verschillende fasen van het zes fasen-model van. Er zijn verschillende theorieën en hulpmiddelen die het bewerkstelligen van een positief klimaat in de school kunnen ondersteunen. De sociometrische theorie die ontwikkeld is door Moreno & Jennings (1990) richt zich voornamelijk op de sociale aspecten van het groepsgebeuren, met name op de emotionele kanten van de interpersoonlijke relaties tussen de groepsleden . Binnen de groepsaspecten van Shaw (1971) valt dit binnen het groepsaspect interdependentie. Centraal bij deze benadering staat de sociometrische onderzoeksmethode waarbij groepsleden verhoudingen tot elkaar kunnen weergeven. (Van der Ploeg, 2005). De methodiek “Grip op de Groep” (Engelen, 2010) is gebaseerd op de sociometrische theorie en wordt gebruikt in het basisonderwijs ter bevordering van een positief groepsklimaat. Engelen (2010) heeft een boek geschreven speciaal voor de ontwikkeling van een positieve groep op de basisschool. Het boek is gebaseerd op het zes-fasen model van Remmerswaal (2004).

Hoofdstuk 3 Opzet van het onderzoek

In dit hoofdstuk worden de opzet van het onderzoek, de verwerking van het onderzoek en de samenstelling van de onderzoeksgroep beschreven.

3.1 Stappenplan

Het onderzoek verloopt volgens de incomplete handelingscyclus (Harrinck, 2009). De verlegenheidssituatie van de Prinses Margrietschool was duidelijk. Naar de verlegenheidssituatie hoefde geen onderzoek te worden gedaan. Vanuit de verlegenheidssituatie (beschreven in subparagraaf 1.1) is de praktijkvraag geformuleerd. Het onderzoek bestaat uit een beschreven plan naar aanleiding van de onderzoeksvraag met de bijhorende uitvoering. De onderzoeksresultaten worden vertaald in aanbevelingen over het creëren van een positief klimaat in de groepen op de Prinses Margrietschool.

De praktijkvraag is als volgt gesteld: Hoe kunnen leerkrachten en leerlingen van de Prinses Margrietschool een positief groepsklimaat bewerkstelligen?

Het doel in, het doel van, de onderzoeksvragen en de deelvragen van het onderzoek zijn na de formulering van de praktijkvraag opgesteld. De onderzoeker is op zoek gegaan naar literatuur. De literatuur is bestudeerd en bevraagd vanuit de praktijkvraag en de onderzoeksvragen aan de literatuur. Vanuit de literatuur is antwoord gegeven op de onderzoeksvragen en de deelvragen. De gebruikte literatuur staat aangegeven in de literatuurlijst. Vanuit de literatuur en de onderzoeksvragen zijn vragenlijsten ontworpen (bijlage 3). De onderzoeker heeft bij het samenstellen van de vragenlijsten zoveel mogelijk de deelvragen als leidraad gebruikt. De onderzoeker heeft bij het samenstellen van de vragenlijsten zoveel mogelijk de deelvragen overgenomen uit het onderzoeksplan. In de vragenlijsten voor leerkrachten (N10) en schoolfunctionarissen (intern begeleider en directeur) (N2) worden zowel open als gesloten vragen gesteld. De vragen zijn ingedeeld per onderzoeksvraag en de deelvragen komen terug in de vragenlijst. Zo worden de onderzoeksvragen zowel door open vragen als door gesloten vragen onderbouwd. De leerlingen (n120) van groep 3 t/m/ 8 krijgen een vragenlijst met gesloten vragen. Ook de vragen uit de vragenlijst voor leerlingen sluit aan op de onderzoeksvragen en deelvragen. De open vragen bij de leerkrachten en schoolfunctionarissen dienen voornamelijk om duidelijkheid te krijgen in hoeverre de leerkrachten en schoolfunctionarissen op de hoogte zijn van de literatuur betreffende de begrippen, hoe de school op dit moment werkt en waar leerkrachten en schoolfunctionarissen verbeteringen zien. De leerkrachten hebben dezelfde vragen gekregen alleen bij de leerkrachten betreft het vragen op groepsniveau en bij de schoolfunctionarissen betreft het vragen op schoolniveau. De leerkrachten hebben alleen gesloten vragen gekregen die op eigen niveau zijn geformuleerd. Op deze manier kunnen de meningen en ervaringen worden vergeleken. Het instrument meet de meningen ervaringen en de kennis van de leerkrachten op het gebied van groepsklimaat, groepscohesie en groepsdynamica en het creëren van een goed pedagogisch klimaat in de school. De vragenlijsten zijn eenmalig uitgedeeld. De vragenlijsten hebben een 100 % respons opgeleverd. Leerlingen en leerkrachten die ziek waren hebben de vragenlijst later ingeleverd.

De resultaten van de vragenlijsten zijn beschreven en geanalyseerd in hoofdstuk 4. De onderzoeker heeft alle antwoorden verzameld en geturfd. De onderzoeker heeft de vragen zoveel mogelijk geclusterd zodat ze kunnen worden beschreven in een beschrijvende tabel (Harrinck 2009). Nadat de onderzoeker antwoord heeft gekregen op de onderzoeksvragen en de deelvragen vanuit de literatuur en de praktijk, zijn conclusies getrokken. De literatuur en de praktijk zijn met elkaar vergeleken. In hoofdstuk 4 wordt besproken wat er na het vergelijken is opgevallen en aan de hand daar van zijn ook aanbevelingen gedaan.

De onderzoeker heeft het onderzoeksverslag aan het team van de Prinses Margrietschool gepresenteerd en heeft aanbevelingen gedaan over de wijze waarop de Prinses margriet school in de groepen op school een positief groepsklimaat kan bewerkstelligen.

3.2 Doelstelling

Het doel in het onderzoek is inzicht krijgen in de manier waarop leerkrachten en leerlingen van de Prinses Margrietschool een positief groepsklimaat kunnen bewerkstelligen. Het doel van het onderzoek is aanbevelingen doen over hoe leerkrachten en leerlingen kunnen bijdragen aan een positief groepsklimaat op de Prinses Margrietschool.

Het doel van de vragenlijsten is duidelijkheid krijgen over de meningen en ervaringen van de leerkrachten, schoolfunctionarissen en leerlingen van de Prinses Margrietschool met betrekking tot het bewerkstelligen van een positief groepsklimaat binnen de school. Daarnaast moet door middel van de vragenlijsten duidelijk worden wat de leerkrachten nodig hebben om een positief groepsklimaat in de school te bewerkstelligen.

3.3 Onderzoeksplan

De onderzoeker heeft de schoolgids, schoolplan, groepsdocumenten en informatie met betrekking tot het groepsklimaat op de Prinses Margrietschool onderzocht. De onderzoeker wilde weten in welke mate er nu wordt gewerkt aan het bewerkstelligen van een positief klimaat in de groepen en waar problemen liggen en hoe de school dit anders denkt te doen. De onderzoeker is gericht op zoek gegaan naar literatuur over kenmerken van de positieve en negatieve groep, groepsklimaat, groepsdynamica en groepsverhoudingen. De onderzoeker heeft instrumenten ontworpen om onderzoeksvragen en deelvragen van de praktijk te onderzoeken. De onderzoeker wilde weten wat de literatuur zegt over groepsklimaat, groepsdynamica en groepsverhoudingen in het basisonderwijs. De onderzoeker heeft een schriftelijke vragenlijst ontworpen om de deelvragen aan de praktijk te beantwoorden. De onderzoeker kiest voor een vragenlijst voor leerkrachten (N0), schoolfunctionarissen (intern begeleider en directie (N2) en leerlingen (120) zodat er een groter groep wordt ondervraagd en de objectiviteit gewaarborgd blijft). De schoolfunctionarissen krijgen bewust ook een vragenlijst om ze uit te sluiten van een voorrangspositie. De onderzoeker heeft de vragenlijsten afgenomen bij leerkrachten, schoolfunctionarissen (intern begeleider en directie, en leerlingen). De groepsleerkrachten en de schoolfunctionarissen hebben dezelfde vragen gekregen. De vragen die aan de drie onderzoeksgroepen zijn gesteld zijn te vinden in bijlage 3. Op de deelvragen aan de literatuur is door middel van literatuurstudie antwoord gegeven.

De onderzoeker heeft alle gegevens verzameld in het onderzoeksverslag. De gegevens uit de literatuur en uit de praktijk zijn met elkaar vergeleken en er is kritisch gereflecteerd op de uitkomsten. Er is met drie verschillende onderzoeksgroepen gewerkt. Er is antwoord gegeven op de praktijkvraag vanuit de literatuur en de praktijk en er is besproken wat bij de vergelijking opviel. Hieruit zijn vervolgens conclusies getrokken. De onderzoeker heeft aanbevelingen geformuleerd over de manier waarop de school een positief klimaat in de groepen kan bewerkstelligen.

In het volgende hoofdstuk gaat het onderzoeksrapport verder met de uitvoering van het plan. De resultaten uit de instrumenten ingevuld door de groepsleerkrachten, schoolfunctionarissen en leerlingen worden visueel weergegeven. Er is gebruikt gemaakt voor een beschrijvende tabel voor de open vragen en een grafiek voor de gesloten vragen.

Hoofdstuk 4 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten weergegeven van de vragenlijsten die zijn afgenomen bij leerkrachten, schoolfunctionarissen en leerlingen. Vanuit de praktijkvraag: Hoe kunnen leerkrachten en leerlingen van de Prinses Margrietschool een positief groepsklimaat bewerkstelligen zijn onderzoeksvragen en deelvragen geformuleerd. De onderzoeksvragen en de deelvragen vormen de basis voor dit hoofdstuk. De resultaten worden per onderzoeksvraag weergegeven.

Deel 1: Een groepsklimaat op de Prinses Margrietschool. Onderzoeksvraag 1: Wat wordt op de Prinses Margrietschool verstaan onder een positief groepsklimaat?

Deel 2: Het groepsklimaat in de school en de klas. Onderzoeksvraag 2: Wat doet de Prinses Margrietschool nu om een positief groepsklimaat in de groepen te creëren?

Deel 3: Ontwikkeling van het klimaat in de school en de groep. Onderzoeksvraag 3: Waar voorziet de Prinses Margrietschool problemen bij het creëren van een positief groepsklimaat?

Deel 4: Werken aan een positief groepsklimaat. Onderzoeksvraag 4: Wat heeft de Prinses Margrietschool nodig voor het creëren van een positief groepsklimaat in de groepen op de school?

In de vragenlijsten hebben leerkrachten, schoolfunctionarissen en leerlingen antwoord gegeven op de vraag waar ze nu problemen ondervinden bij het creëren van een positief groepsklimaat in de groepen op de Prinses Margrietschool. De open vraag op de vragenlijst voor leerkrachten is: Welke problemen met betrekking tot het klimaat doen zich voor in uw groep? De open vraag voor schoolfunctionarissen is: Welke problemen met betrekking tot het klimaat doen zich voor in de groepen op school? De derde vraag voor leerkrachten en schoolfunctionarissen was: Wat heeft de school nodig om positieve groepen in de school te creëren? De onderzoeker heeft de antwoorden op een rij gezet en waar mogelijk geclusterd. De vragen zijn cursief weergegeven. Achter de vraag staat hoeveel mensen antwoord konden geven op de vraag. Achter ieder antwoord staat tussen haakjes aangegeven hoe vaak het antwoord door leerkrachten of schoolfunctionarissen is gegeven. Het betrof open vragen waardoor er meerdere antwoorden per persoon gegeven kunnen zijn. Het aantal antwoorden is daarom hoger dan de N. De onderzoeker heeft buiten open vragen ook gesloten vragen gesteld. De onderzoeker heeft de antwoordschaal opgenomen in de vragenlijst. Deze antwoordschaal kan als volgt worden uitgelegd:

JA, wanneer u het helemaal eens bent met de stelling

ja, wanneer u het eens bent met de stelling

nee, wanneer u het oneens met de stelling.

NEE, wanneer u het helemaal oneens bent met de stelling

Alle open vragen aan leerkrachten, schoolfunctionarissen en leerlingen hebben dezelfde antwoordstructuur. De antwoorden worden zichtbaar gemaakt in de tabellen die bijgesloten zijn bij de vragen. N geeft de hoeveelheid aan van het aantal mensen dat de vragenlijst heeft ingevuld. Daarmee is gelijk te zien hoeveel van N heeft geantwoord met JA, ja, nee of NEE. Er is gekozen de antwoorden per vraag in een tabel te verwerken omdat de antwoorden moeilijk geclusterd kunnen worden. De verschillen of overeenkomsten tussen de vragenlijsten van leerkrachten en schoolfunctionarissen en die van de leerlingen worden apart besproken. Door het verschil in vragen aan leerlingen en leerkrachten en schoolfunctionarissen worden de antwoorden per ondervraagde doelgroep verwerkt. De vragen en leerkrachten en schoolfunctionarissen kunnen verschillen van kern doordat de vragen voor leerlingen zijn aangepast om het voor leerlingen begrijpelijk te maken en om de objectiviteit van de onderzoeksresultaten te waarborgen.

4.1 Een positief groepsklimaat op de Prinses Margrietschool

Hieronder volgen de antwoorden die uit de open vragen aan de leerkrachten en schoolfunctionarissen, met betrekking tot een positief klimaat in de groep, zijn gekomen:

Wat houdt volgens u een positief klimaat in de groep in? (N=12)

De meeste leerkrachten en schoolfunctionarissen geven aan dat ze het belangrijk vinden dat leerlingen elkaar helpen, rekening houden met elkaar, zelf problemen oplossen en dat leerlingen zich houden aan de regels van de groep.

Enkele leerkrachten en schoolfunctionarissen geven aan dat ze het belangrijk vinden dat leerlingen met elkaar spelen en dat ze weinig ruzie maken. Èèn van de leerkrachten geeft aan dat deze het belangrijk vindt dat leerlingen elkaar helpen en zorg dragen voor elkaar.

Wat wordt er volgens u op de Prinses Margrietschool verstaan onder een positief klimaat in de groep? (N=10)

Ruim twee derde van de leerkrachten en schoolfunctionarissen geeft aan dat ze het belangrijk vinden dat de regels van de school en groep door de leerlingen worden nageleefd. De helft van de leerkrachten en schoolfunctionarissen geeft aan dat ze het belangrijk vinden dat leerlingen rekening houden met elkaar. Een derde van de leerkrachten geeft aan dat het voor hen niet duidelijk is wat de school verwacht met een positief klimaat in de groep en weet niet welke rol ze als leerkracht hebben. Door èèn leerkracht wordt luisteren naar elkaar genoemd als onderdeel van een positief groepsklimaat.

Wat wordt er volgens u op de Prinses Margrietschool verstaan onder een positief klimaat in de groepen op school?(N=2)

Èèn van de twee schoolfunctionarissen geeft aan dat werken aan een positieve sfeer in de groep door leerkrachten en leerlingen onderdeel is van het groepsklimaat. Daarbij wordt aangegeven dat het handhaven van de regels die door de leerlingen zelf zijn gekozen zorgen dat de regels van de school voor de kinderen duidelijk zijn. Èèn van de twee schoolfunctionarissen geeft aan dat in de groepen naar elkaar wordt geluisterd en dat de leerlingen met zorg omgaan met elkaar en dat ze elkaar helpen.

Figuur 2: Wat verstaan leerkrachten en schoolfunctionarissen onder een positief groepsklimaat en wat wordt er verstaan onder een positief groepsklimaat in de groep en in de school.

Figuur 2 laat zien dat een positief groepsklimaat volgens leerkrachten schoolfunctionarissen inhoudt dat leerkrachten voornamelijk kijken naar de inbreng die leerlingen hebben. Bij de schoolfunctionarissen wordt binnen de antwoorden ook de leerkracht genoemd. Het belang van regels en het naleven van de regels in de groep en in de school worden door ruim tweederde van de leerkrachten benoemd.

4.2 Creëren van een positief klimaat op de Prinses Margrietschool.

In de vragenlijsten afgenomen bij leerkrachten, schoolfunctionarissen en leerlingen is gevraagd naar wat leerkrachten, schoolfunctionarissen en leerlingen nu doen om een positief groepsklimaat in de groepen te creëren. De open vraag op de vragenlijst voor leerkrachten is: Wat doet u om te zorgen voor een positief klimaat in de in de groep? De open vraag voor schoolfunctionarissen is: Wat doet u om te zorgen voor een positief klimaat in de in de groepen op school? De onderzoeker heeft de antwoorden op een rij gezet en waar mogelijk geclusterd. De vragen zijn cursief weergegeven. Achter de vraag staat hoeveel mensen antwoord kunnen geven op de vraag. Achter ieder antwoord staat tussen haakjes aangegeven hoe vaak het antwoord door leerkrachten of schoolfunctionarissen is gegeven. Het betrof open vragen waardoor er meerdere antwoorden per persoon gegeven kunnen

zijn. Het aantal antwoorden is daarom hoger dan de N. Uit de open vraag wat nodig is voor het creëren van een positief groepsklimaat komende de volgende antwoorden:

Wat doet u om te zorgen voor een positief klimaat in de in de groep? (N=10)

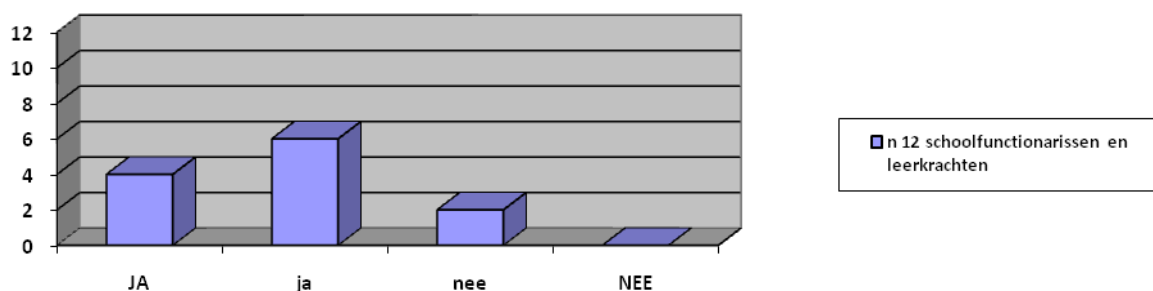
Ruim twee derde van de ondervraagde leerkrachten geeft aan dat ze regels maken met de groep en dat ze werken aan regels zodat deze worden nageleefd. Ook geeft het merendeel aan dat ze een duidelijke structuur in de groep neerzetten om te zorgen voor een positief groepsklimaat. Een derde van de leerkrachten geeft aan dat ze zorgen voor een goede sfeer in de groep door iedere dag te starten met een kringgesprek. Zo zijn leerlingen betrokken en weet de docent wat er bij de leerlingen leeft. Twee vijfde van de leerkrachten geeft aan leerlingen zelf verantwoordelijkheid te geven en te zorgen dat leerlingen betrokken zijn bij elkaar en het werk. Ook gezelligheid en interesse naar elkaar en eigen verantwoordelijkheid wordt genoemd door een van de leerkrachten.

Wat doet u om te zorgen voor een positief klimaat in de in de groepen op school? (N=2)

Een van de twee ondervraagde functionarissen benoemt dat het belangrijk is dat leerkrachten actief in de klas aan de gang gaan met regels en het naleven van de regels in de groep. Een van de twee functionarissen geeft aan dat het belangrijk is dat de leerling in de school centraal staat om zo een positieve sfeer te creëren. Ook zorg dragen voor leerlingen en helpen problemen op te lossen wordt door deze schoolfunctionaris benoemd.

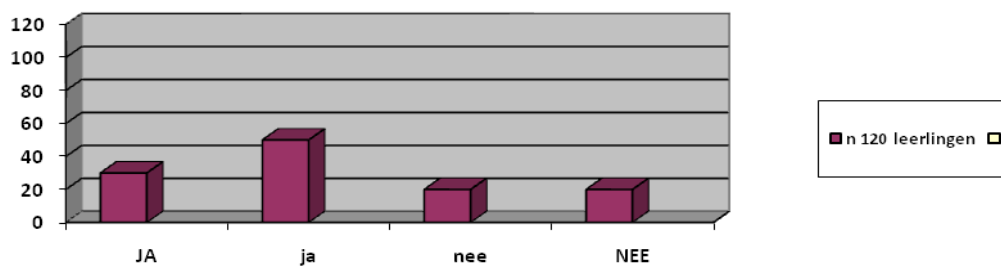
Figuur 3: Wat doet u om te zorgen voor een positief klimaat in de in de groep ?

De meeste leerkrachten en de schoolfunctionarissen geven aan dat ze regels erg belangrijk vinden wanneer het gaat om een positief groepsklimaat. Met de respons is niet gezegd dat er in de groep of school ook regels zijn gesteld door de leerkrachten of schoolfunctionarissen. Het aandeel van de leerkracht voor het creëren van een positief groepsklimaat komt ook naar voren in de vragenlijsten als onderdeel wat voor leerkrachten en schoolfunctionarissen belangrijk is. Door schoolfunctionarissen en leerkrachten zelf wordt de invloed van de leerkracht voor het bepalen van het groepsklimaat als zeer belangrijk aangegeven. Met de respons wordt niet gezegd dat de leerkracht dit ook in de praktijk toepast.

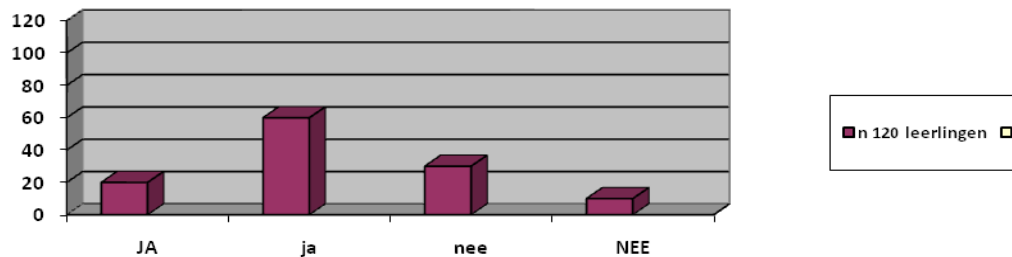
Figuur 4: Meer dan 80% van de leerlingen is bereid tot samenwerken.

De meeste leerkrachten geven aan er bij leerlingen in hun groep grote bereidheid is tot samenwerken met andere leerlingen. Met de respons is niet gezegd dat samenwerken ook plaatsvindt en met welke regelmaat.

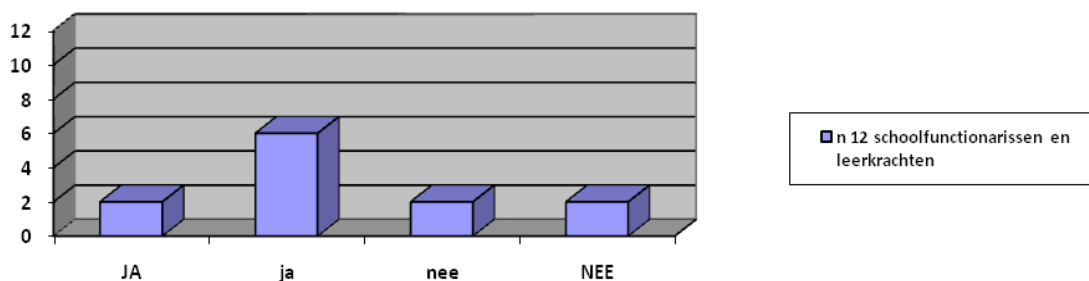
Figuur 5: Ik werk graag samen met andere kinderen.

Drie vierde van de leerlingen is het eens tot zeer eens met de stelling over samenwerken. Bij de leerlingen is de bereidheid tot samenwerken sterk aanwezig. Dat wil nog niet zeggen dat samenwerken in hun beleving veel plaatsvindt. De respons zegt niets over de aanwezigheid of frequenties tot samenwerken, maar duidt op een positieve intentie daartoe. De antwoorden van leerkrachten, schoolfunctionarissen (figuur 4) en leerlingen komen sterk overeen. Allen geven ze aan dat er bereidheid is tot samenwerken. Er kan hier gesproken worden over een vergelijkbare respons tussen leerkrachten, schoolfunctionarissen en leerlingen.

Figuur 6: Meer dan 80% van de leerlingen helpt elkaar

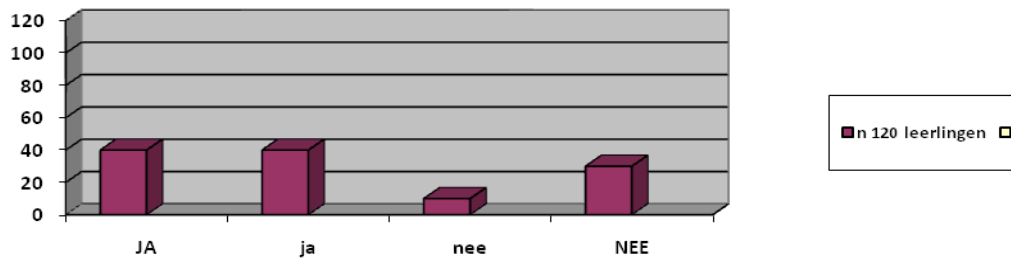
Drie vierde van de leerlingen is het eens tot zeer eens met de stelling over elkaar helpen. Bij de leerlingen is de bereidheid tot het geven van hulp aan medeleerlingen sterk aanwezig. Dit wil niet zeggen dat hulp geven aan elkaar ook werkelijk plaatsvindt.. De respons zegt niets over de mate waarin hulp geven aan elkaar plaatsvindt. Wanneer de respons uit figuur 5 over samenwerken wordt neergelegd naast de respons van figuur 6 over hulp geven aan andere leerlingen is er een duidelijke consistentie aanwezig. In beide figuren is te zien dat leerlingen aangeven positief te zijn over samenwerken en hulp bieden aan elkaar.

Figuur 7: Meer dan 80% van de leerlingen van mijn groep toont respect voor andere leerlingen op school.

Tweederde van de leerkrachten en schoolfunctionarissen geven aan dat leerlingen respect tonen voor andere leerlingen op school. De respons zegt niets over de mate waarin respect voor elkaar wordt getoond. Een derde van de leerkrachten en schoolfunctionarissen beantwoordt de stelling met nee of Nee en geeft daarmee aan dat zij van mening zijn dat er geen respect wordt getoond door leerlingen

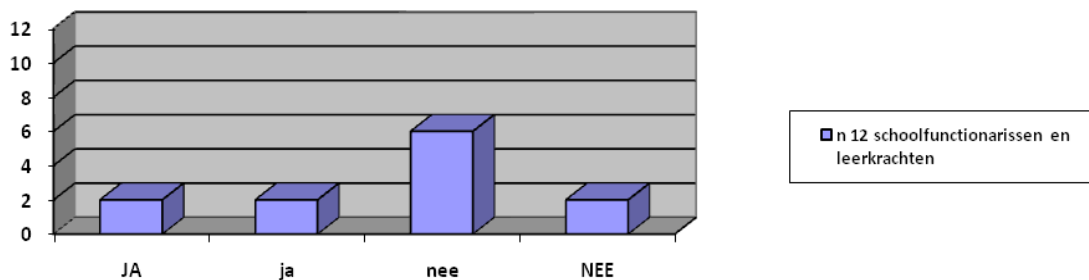
voor andere leerlingen.

Figuur8: Ik heb respect voor andere kinderen in de groep.

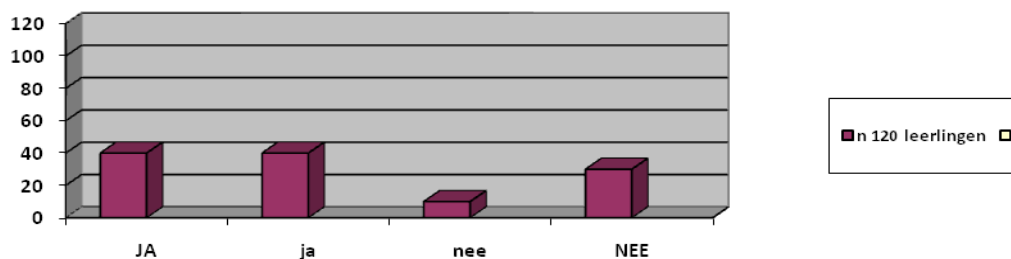
Tweederde van de leerlingen beantwoordt de stelling of ze respect hebben voor andere leerlingen in de groep met JA of ja. Een derde van de ondervraagde leerlingen beantwoordt de stelling met nee of NEE. De respons zegt niets over de mate waarin het respect daadwerkelijk plaatsvindt.

In figuur 7 en 8 worden leerkrachten, schoolfunctionarissen ondervraagd over de mate waarin leerlingen respect tonen voor elkaar. Bij beide groepen is twee derde positief over de mate waarin er respect is voor andere leerlingen. Bij de groepen is consensus wat betreft de mening. Wanneer deze stelling met de figuur wordt vergeleken met eerder stellingen en figuren over samenwerken en elkaar helpen is er een patroon te zien. Bij elke stelling is het aantal positieve en negatieve responsie overeenkomstig.

Figuur 9: In mijn groep voelt 80 % van de leerlingen zich verantwoordelijk voor de hele groep.

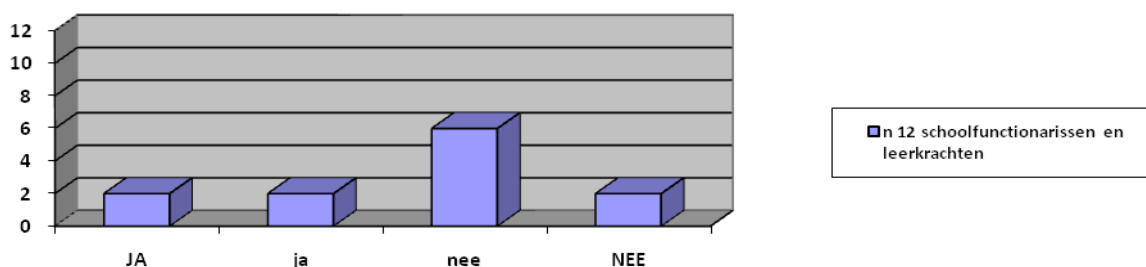
Twee derde van de leerkrachten en schoolfunctionarissen geeft nee of NEE als antwoord op de stelling of 80 % van de leerlingen zich verantwoordelijk voelen voor de hele groep. Met de respons is niet gezegd dat dit in de groep ook daadwerkelijk zo is. De leerkrachten en schoolfunctionarissen zijn beide merendeel negatief over de verantwoordelijkheid van leerlingen voor de hele groep. De antwoorden op de stelling geven niets aan over de mate waarin de verantwoordelijkheid wel of niet plaatsvindt.

Figuur 10: Ik vind het belangrijk dat andere leerlingen hun best doen voor het behalen van de doelen van de groep.

Twee derde van de leerlingen beantwoordt de vraag positief met ja of JA. Met de respons wordt niet gezegd dat leerlingen het daadwerkelijk belangrijk vinden dat andere leerlingen hun best doen voor het behalen van de doelen van de groep. De respons zegt ook niets over de praktijk, Met de stelling wordt geen antwoord gegeven op de vraag of leerlingen hun best doen voor het behalen van doelen van de groep.

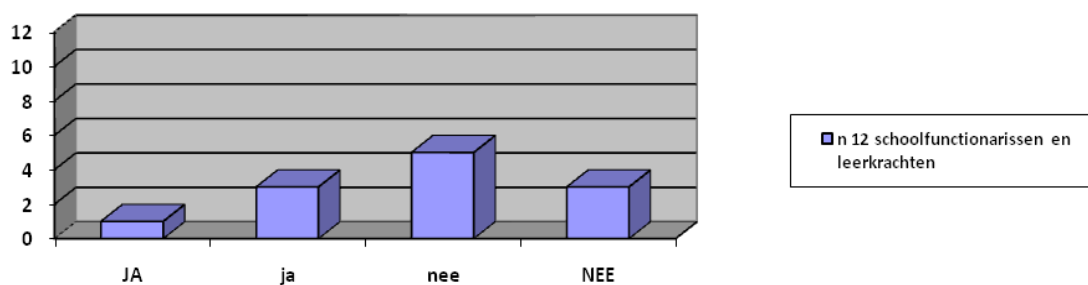
Wanneer we kijken naar de uitslag van de stellingen behorende bij figuur 9 en 10 is het opvallend dat er een duidelijk verschil in uitkomst is tussen leerlingen en leerkrachten en sleutelfunctionarissen. Bij de leerlingen is twee derde positief over de stelling of het belangrijk is dat andere leerlingen hun best doen voor het behalen van doelen t.o.v. twee derde van de leerkrachten en schoolfunctionarissen die aangeven dat leerlingen zich niet verantwoordelijk voelen voor de groep. Er is hier voor het eerst een duidelijk verschil van mening te zien tussen beide groepen. Uit figuur twee komt naar voren dat leerkrachten en schoolfunctionarissen de oorzaak van de niet positieve groep zoeken bij de leerling. In figuur 9 is dit ook terug te zien.

Figuur 11: In mijn groep voelt 80% van de leerlingen zich verantwoordelijk om groepsdoelen te halen.

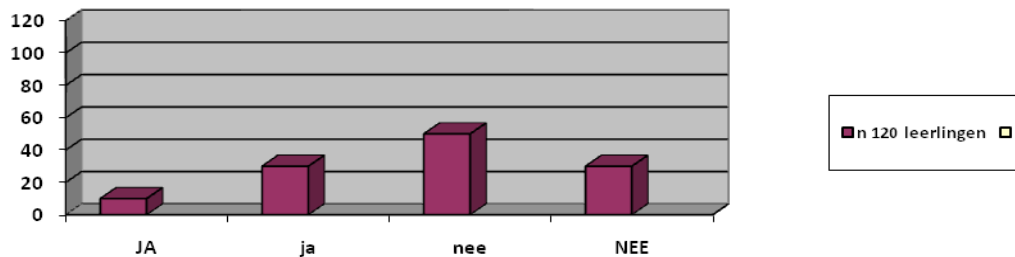
Twee derde van de leerkrachten en schoolfunctionarissen geeft nee of NEE als antwoord op de stelling of 80 % van de leerlingen zich verantwoordelijk voelen voor het behalen van groepsdoelen voor de hele groep. Met de respons is niet gezegd dat dit in de groep ook daadwerkelijk zo is. De leerkrachten en schoolfunctionarissen zijn beide merendeel negatief over de verantwoordelijkheid van leerlingen voor de het behalen van groepsdoelen voor hele groep. De antwoorden op de stelling geven niets aan over de mate waarin de verantwoordelijkheid wel of niet plaatsvindt.

Wanneer we kijken naar de uitslag van de stellingen behorende bij figuur 9,10 en 11 is het opvallend dat er een duidelijk verschil in uitkomst is tussen leerlingen en leerkrachten en schoolfunctionarissen. Bij de leerlingen is twee derde positief over de stelling of het belangrijk is dat andere leerlingen hun best doen voor het behalen van doelen t.o.v. twee derde van de leerkrachten en schoolfunctionarissen die aangeven dat leerlingen zich niet verantwoordelijk voelen voor de groep. Er is hier voor het eerst een duidelijk verschil van mening te zien tussen beide groepen. Uit figuur twee komt naar voren dat leerkrachten en schoolfunctionarissen de oorzaak van de niet positieve groep zoeken bij de leerling. In figuur 9 is dit terug te zien.

Figuur 12: In mijn groep is het welbevinden van de individuele leerling belangrijker dan het welbevinden van de hele groep.

Twee derde van de leerkrachten en schoolfunctionarissen geeft aan bij de stelling dat ze de individuele leerling niet belangrijker vinden dan de hele groep door op de stelling te antwoorden met nee of NEE. Met de respons is niet gezegd dat dit in werkelijkheid ook zo is. De stelling geeft alleen antwoord op de mening van de leerkrachten en schoolfunctionarissen.

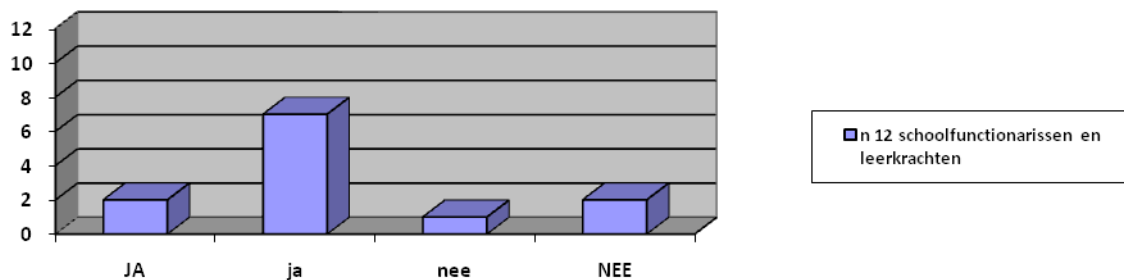

Figuur

13: De juf of meester heeft tijd voor mij alleen

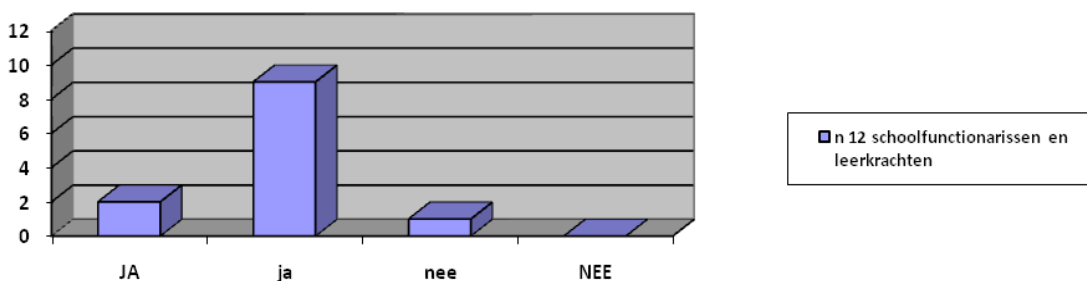
Meer dan de helft van de 120 ondervraagde leerlingen geeft aan dat de leerkracht geen individuele aandacht heeft voor hen alleen. Met de respons wordt niet gezegd dat de leerkracht ook daadwerkelijk geen individuele aandacht geeft.

De helft van de ondervraagde leerkrachten geeft, op de vraag of ze de individuele leerling belangrijker vinden dan de groep, een antwoord overeenkomstig met die van de leerlingen die wordt gevraagd of de leerkracht tijd heeft voor hen alleen.

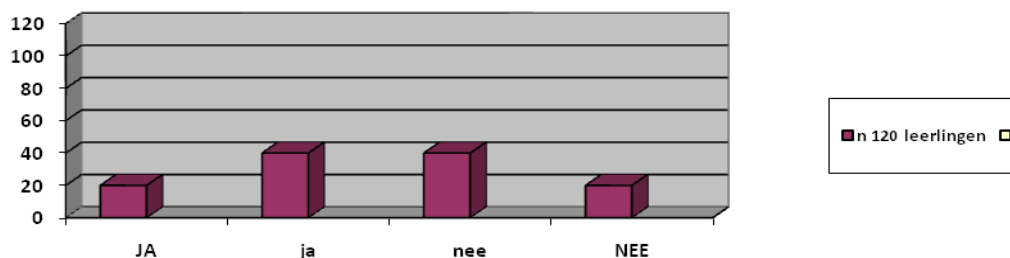
Figuur14: Ik ben dagelijks bezig met het creëren van een positief klimaat in de groep

Drie vierde van de leerkrachten en schoolfunctionarissen geeft aan dagelijks bezig te zijn met het creëren van een positieve groep. Met de respons wordt niet gezegd dat de leerkracht hier ook daadwerkelijk mee bezig is. De respons zegt niets over de aanwezigheid of frequentie van het creëren van een positieve groep, maar duidt op een positieve intentie daartoe.

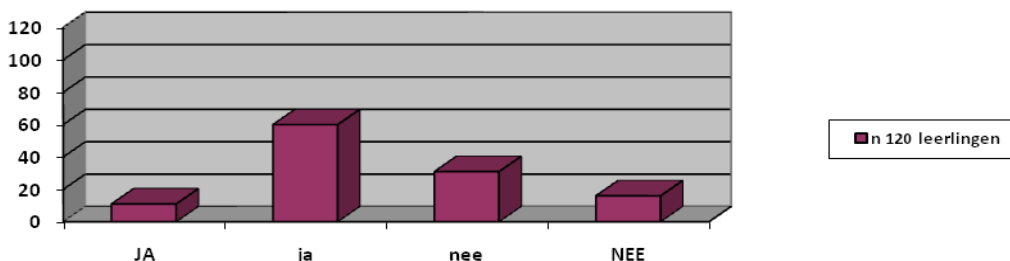
Figuur 15: Ik ben dagelijks bezig met het creëren van een veilig klimaat in de groep

Alle leerkrachten en schoolfunctionarissen op een na geeft aan dagelijks bezig te zijn met het creëren van een veilige groep. Met de respons wordt niet gezegd dat de leerkracht hier ook daadwerkelijk mee bezig is. De respons zegt niets over de aanwezigheid of frequentie van het creëren van een veilige groep, maar duidt op een positieve intentie daartoe.

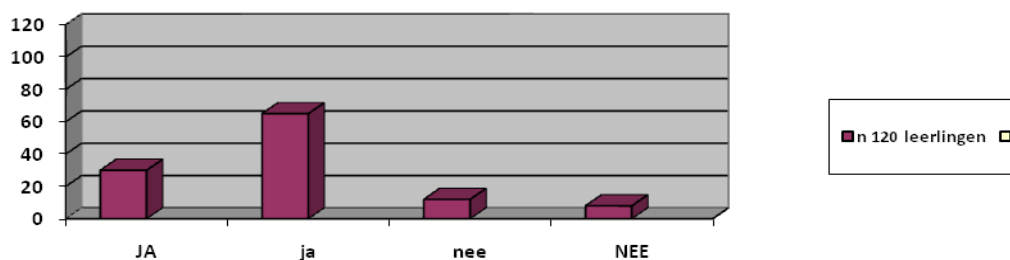
Figuur 16: Ik voel me prettig in de groep.

Van de leerlingen geeft de helft aan zich prettig te voelen in de groep door de stelling te beantwoorden met ja of Ja. De andere helft van de leerlingen beantwoordt de stelling met nee of NEE en geeft daarmee een negatief antwoord op de stelling of ze zich prettig voelen in de groep.

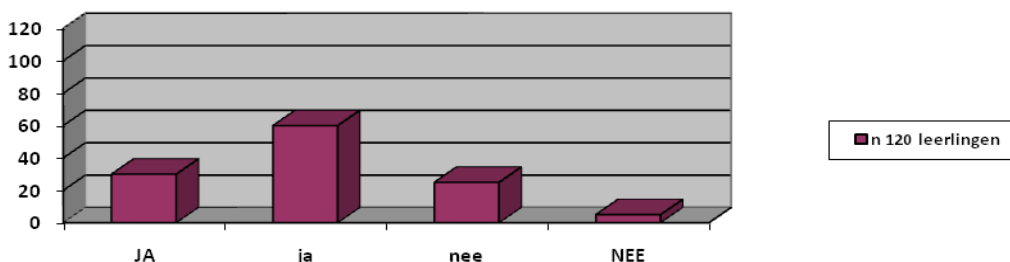
Figuur 17: Ik vind de Prinses Margrietschool een fijne school.

Meer dan de helft van de leerlingen geeft aan de Margrietschool een fijne school te vinden. . Bij de leerlingen is het gevoel de Prinses Margrietschool een fijne school te vinden sterk aanwezig. Dat wil nog niet zeggen dat het gevoel de school een fijne school te vinden in hun beleving ook daadwerkelijk aanwezig is.

Figuur 18: Ik vind de regels van de school goede regels.

Het merendeel van de leerlingen vindt de regels van de school goede regels. Bij de leerlingen is het gevoel de regels goede regels te vinden sterk aanwezig.

Figuur 19: Ik vind het belangrijk om mij aan de regels van de school te houden

Het merendeel van de leerlingen vindt het belangrijk zich aan de regels van de school te houden. Bij de leerlingen is de bereidheid tot het zich houden aan de regels sterk aanwezig. Dat wil nog niet zeggen dat het zich houden aan de regels in hun beleving veel plaatsvindt. De respons zegt niets over de aanwezigheid of frequentie tot het zich houden aan de regels, maar duidt op een positieve intentie daartoe

4.3 Problemen bij het creëren van een positief groepsklimaat.

Welke problemen met betrekking tot het klimaat doen zich voor in uw groep? (N=10)

Meer dan de helft van de ondervraagde leerkrachten benoemt ruzies als probleem met betrekking tot het klimaat in de groep. De helft van de leerkrachten benoemt onrust, voornamelijk op niet-lesgebonden momenten zoals pauzes en vrije momenten op de gang. Een derde benoemt dat er vaak problemen zijn met leerlingen van andere groepen. Door een vijfde van de leerkrachten worden brutaal zijn, ordeproblemen, elkaar niet willen helpen en leerlingen die een negatieve invloed hebben genoemd. Niet willen samenwerken, klachten van ouders en problemen na schooltijd worden eenmaal genoemd door de leerkrachten.

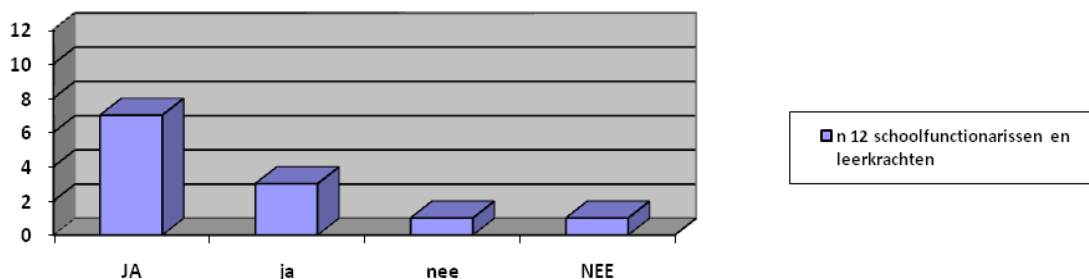
Welke problemen met betrekking tot het klimaat doen zich voor in de groepen op school? (N=2)

De twee ondervraagde functionarissen benoemen beide ordeproblemen als problemen met betrekking tot het klimaat in de groepen op school. Het voor komen van veel ruzies in de groep, regels die niet worden nageleefd, klachten van ouders over rust in de groep en klachten van ouders over andere kinderen worden eenmaal genoemd door een van beide functionarissen. Ook wordt benoemd dat door een van de schoolfunctionarissen dat leerkrachten niet voldoende energie hebben voor de groep, onvoldoende aandacht besteden aan het klimaat in de groep en dat ze onvoldoende bekwaam zijn.

Leerkrachten leggen de oorzaak voor het creëren van een positief klimaat voornamelijk bij de leerling terwijl schoolfunctionarissen de oorzaak voornamelijk leggen bij de leerkracht. Ordeproblemen wordt door zowel leerkrachten als schoolfunctionarissen benoemd, alleen geven beide een andere oorzaak voor de problemen.

Figuur 20: Welke problemen met betrekking tot het klimaat doen zich voor in uw groep.

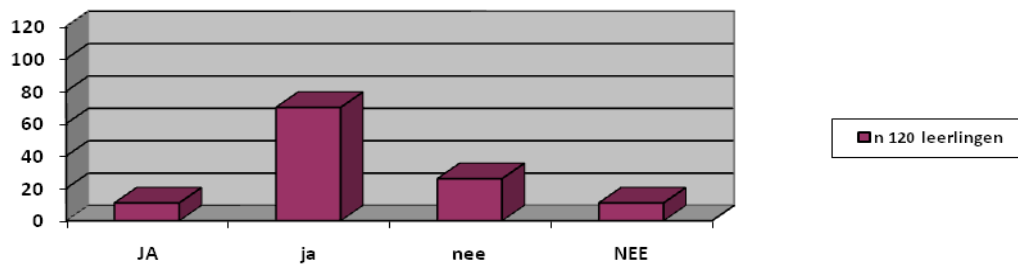
Leerkrachten benoemen voornamelijk ruzie en onrust en schoolfunctionarissen benoemen voornamelijk ordeproblemen als oorzaak. Met de respons wordt niet aangegeven dat dit ook daadwerkelijk de problemen zijn die zich voordoen. De respons zegt niets over de aanwezigheid of frequenties van de problemen die zich voordoen maar duidt erop dat leerkrachten en schoolfunctionarissen deze als mogelijke oorzaak aanwijzen.

Figuur 21: 80 % van de leerlingen van mijn groep gaan met plezier naar school.

Het merendeel van de leerkrachten en schoolfunctionarissen beantwoordt de vraag met JA of ja. Bij de leerkrachten en schoolfunctionarissen wordt aangenomen dat de bereidheid tot met plezier naar

school te gaan sterk aanwezig is. De respons zegt niets over de aanwezigheid of frequentie tot het met plezier naar school gaan van leerlingen, maar duidt erop dat leerkrachten en schoolfunctionarissen aangeven dat de leerlingen een positieve intentie daartoe hebben.

Figuur 22: Ik ga vier van de vijf dagen met plezier naar school.

Het merendeel van de leerlingen geeft aan met plezier naar school te gaan. Bij de leerlingen is het gevoel om met plezier naar school te gaan sterk aanwezig. Dat wil nog niet zeggen dat het met plezier naar school gaan in hun beleving veel plaatsvindt. De respons zegt niets over de aanwezigheid of frequentie tot met plezier naar school gaan maar duidt op een positieve intentie daartoe.

Wanneer de uitkomsten op de stellingen van figuur 21 en 22 bekijken wordt duidelijk dat zowel leerkrachten en schoolfunctionarissen als leerlingen positief staan ten opzichte van het met plezier naar school gaan. Leerkrachten en schoolfunctionarissen geven merendeels aan dat ze denken dat meer dan 80% van de leerlingen met plezier naar school gaan, dit komt overeen met wat leerlingen zelf aangeven. In deze respons is een duidelijke mate van consistentie te zien.

4.4 Benodigdheden voor het creëren van een positieve groep.

Wat heeft u nodig in de groep om een positief klimaat te creëren? (N=10)

Informatie over een positief groepsklimaat wordt door vier vijfde van de leerkrachten benoemd. De helft van de leerkrachten geeft aan dat ze behoefte hebben aan een vaste structuur in de groep en advies en een gesprek met een collega over de groep wordt eenmaal genoemd.

Wat heeft u nodig in de school om in de groepen een positief klimaat te creëren? (N=2)

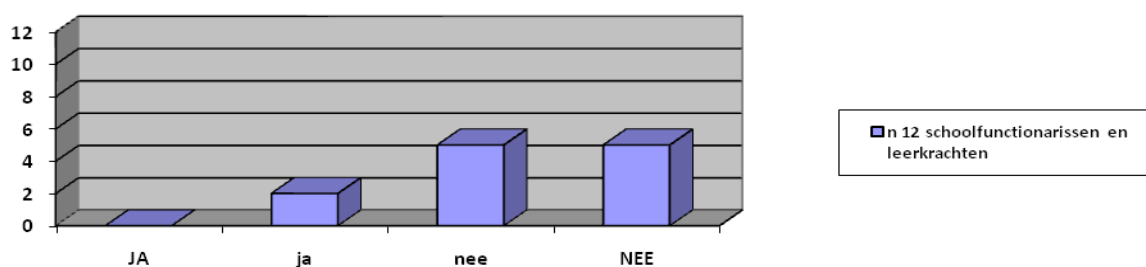
Schoolfunctionarissen geven aan dat er voor leerkrachten meer inzicht moet komen over hoe een positief groepsklimaat tot stand kan komen. Een van de twee ondervraagde schoolfunctionarissen geeft aan dat de leerkrachten zich meer moeten inzetten voor het creëren van een positief klimaat. De andere schoolfunctionaris geeft aan dat het onduidelijk is waar de oorzaak van de problematiek ligt en dat daarom ook niet kan worden aangegeven wat er precies nodig is.

Wat heeft de school nodig om positieve groepen in de school te creëren?(N=12)

Drie kwart van de ondervraagden geeft aan dat er voornamelijk behoefte is aan informatie over het onderwerp. Een kwart geeft aan behoefte te hebben aan voorbeelden van andere scholen.

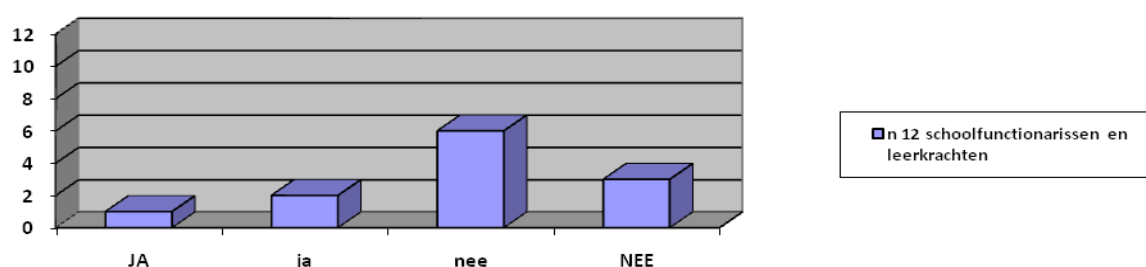
Figuur 23 Wat is er in uw groep en de school volgens u nog nodig voor het creëren van positieve groepen?

Het merendeel van de ondervraagden geeft aan behoefte te hebben aan meer informatie over het onderwerp positief groepsklimaat. Ook geven leerkrachten aan behoefte te hebben aan vaste structuren. De behoefte aan informatie is sterk aanwezig bij zowel leerkrachten als schoolfunctionarissen.

Figuur 24: Ik weet wat een (positief) groepsklimaat inhoudt.

Het merendeel van de ondervraagden geeft aan niet te kunnen zeggen wat een positief groepsklimaat inhoudt. Dit komt overeen met eerdere figuren waarin ook wordt aangegeven dat de behoefte voor meer informatie sterk aanwezig is. De respons is hierin consistent en er is een patroon te zien in de uitkomsten die in de figuren wordt weergegeven.

Figuur 25: De school besteedt voldoende aandacht aan het klimaat in de groep.

Het merendeel van de ondervraagden geeft aan dat de school niet voldoende aandacht besteedt aan de positieve groep. De respons zegt niets over de aanwezigheid of frequentie of bereidheid voldoende aandacht te besteden aan een positief klimaat, maar duidt op een negatieve uitslag.

4.5 Samenvatting van resultaten van de praktijk

Regels en structuur worden genoemd door de leerkrachten en schoolfunctionarissen als onderdeel van een positief groepsklimaat op de Prinses Margrietschool. De leerkracht wordt hierbij door de schoolfunctionarissen benoemd als leidraad. De leerlingen worden door de leerkrachten als zeer belangrijk benoemd om te zorgen voor een positief klimaat. Problemen die naar voren komen op de school met betrekking tot het creëren van een positief groepsklimaat lijken voornamelijk betrekking te hebben op de sociale activiteiten die van de leerlingen worden verwacht of door de school of leerkrachten worden gecreëerd. Er wordt duidelijk aangegeven door de groep leerkrachten en schoolfunctionarissen dat er behoefte is aan meer informatie over een positief klimaat en meer inzicht in een positief klimaat in de groep.

In hoofdstuk 5 wordt antwoord gegeven op de praktijkvraag en de onderzoeksvragen die horen bij de praktijkvraag. De resultaten uit hoofdstuk 2 en 4 komen hier samen. De resultaten worden besproken en er worden aanbevelingen gedaan over het bewerkstelligen van een positief groepsklimaat op de Prinses Margrietschool.

Hoofdstuk 5 Conclusie, discussie en aanbevelingen

5.1 Conclusie

Naar aanleiding van de praktijkvraag en deelvragen is er onderzoek gedaan. In hoofdstuk 4 zijn de resultaten van het onderzoek weergegeven en is er een analyse gemaakt van de onderzoeksresultaten. In dit hoofdstuk worden naar aanleiding van de resultaten conclusies gegeven. Deze conclusies vormen de basis voor de aanbevelingen en adviezen die de onderzoeker aan het team van de Prinses Margrietschool doet.

Uit het onderzoek is gebleken dat de literatuur aangeeft dat het effectiever is om te werken volgens een model of plan om op deze manier een pedagogisch klimaat te creëren (hoofdstuk 2.1.2). Uit het praktijkonderzoek blijkt dat er op het moment door het team van de Prinses Margrietschool niet eenduidig wordt gewerkt wanneer het gaat om het creëren van een positief klimaat in de groepen in de school (hoofdstuk 4.2).

Een belangrijke conclusie die uit de vragenlijsten van de leerkrachten en schoolfunctionarissen naar voren komt is dat leerkrachten en schoolfunctionarissen het belangrijk vinden dat er een positief klimaat in de school en in de groep heerst. Leerkrachten en schoolfunctionarissen geven aan dat ze nu geen inzicht hebben in wat een positief groepsklimaat precies inhoudt maar dat ze willen weten wat een positief groepsklimaat inhoudt (figuur 2 en 25, p.).

Leerkrachten en schoolfunctionarissen geven aan dat ze voor het creëren van een positieve groep duidelijke en heldere regels in de school en klas belangrijk vinden (figuur 3). Ook leerlingen geven aan dat ze regels belangrijk vinden (figuur 18, 19, p.). In de literatuur worden de belangen van regels en structuur ook benoemd door Remmerswaal die het model van Shaw gebruikt. In het model van Shaw is structuur een van de groepsaspecten. Structuur komt ook terug in het zes fasen model in alle verschillende fasen (Remmerswaal, 2004). Johnson (2008) maakt onderscheid tussen de effectieve groep en de ineffektieve groep. Structuur en als onderdeel daarvan regels wordt benoemd als zeer belangrijk onderdeel voor het creëren van de effectieve groep.

Zowel leerkrachten en schoolfunctionarissen als leerlingen geven aan dat het belangrijk is dat leerlingen elkaar helpen. Ook samenwerken wordt door beide groep ondervraagd als belangrijk genoemd (figuur 4, 5 en 6, p.). Hulp bieden en samenwerken kunnen als onderdeel gezien worden van interactie. Interactie komt terug binnen de groepsaspecten van Shaw en het zes fasen model van Remmerswaal (2004).

Uit het onderzoek blijkt dat leerkrachten en schoolfunctionarissen problemen voorzien bij het creëren van een positief groepsklimaat. Een belangrijke conclusie die uit de vragenlijsten van de leerkrachten naar voren komt is dat leerkrachten problemen voorzien bij de leerlingen omdat deze zich niet aan afspraken houden. Een andere belangrijke conclusie die uit de vragenlijsten van de leerkrachten en schoolfunctionarissen naar voren komt is dat schoolfunctionarissen problemen voorzien doordat er geen orde is in de groepen doordat regels door leerkrachten en leerlingen niet worden nageleefd. Geconcludeerd kan worden dat leerkrachten de oorzaak van het probleem leggen bij de leerling en schoolfunctionarissen de oorzaak van het probleem leggen bij de leerkracht.

Opvallend is dat de leerkrachten de oorzaken voor problemen zoeken bij de leerlingen. Geen van de leerkrachten geeft aan dat ze zelf ook onderdeel zijn van het geheel en dat de oorzaak van problemen bij het ontstaan van een positief klimaat ook bij de leerkracht kan liggen. Sleutelfunctionarissen daarentegen benoemen wel de invloed van de leerkracht in het geheel. Voor de school kan hier de winst liggen om voor leerkrachten helder te krijgen wat de eigen invloed is op de groep. Uit het onderzoek kan worden opgemaakt dat leerkrachten en schoolfunctionarissen onvoldoende inzicht hebben hoe interactie in een groep tot stand komt en op welke manier de leerkracht onderdeel kan zijn van deze interactie. Wanneer de leerkracht inzicht krijgt in interactionele processen en weet hoe hier zelf binnen kan worden gehandeld kunnen problemen voor het creëren van een positief groepsklimaat worden beperkt. Een andere belangrijke conclusie die uit de vragenlijsten van de leerkrachten naar voren komt is dat leerkrachten en schoolfunctionarissen onvoldoende inzicht en kennis hebben van groepsdynamische processen. Ook geven leerkrachten en schoolfunctionarissen aan dat ze onvoldoende inzicht hebben in hoe een positief groepsklimaat kan worden gecreëerd.

5.2 Discussie

Belangrijke conclusies die naar voren komen uit de verschillende onderzoeksvragen die door leerkrachten, schoolfunctionarissen zijn beantwoord door middel van de vragenlijsten zijn dat regels en structuur de belangrijkste factoren voor het creëren van een positief klimaat zijn. Een andere conclusie is dat problemen zich voornamelijk voordoen wanneer het gaat om interactie.

Wanneer we kijken naar de groepsaspecten van Shaw (1971) betekent dit dat bij het groepsaspecten interdependentie en perceptie niet aan de orde komen in de groepen. Leerkrachten en schoolfunctionarissen geven aan dat ze behoefte hebben aan informatie over groepsdynamische aspecten en informatie over het creëren van een positief klimaat in de groep.

De vragenlijsten hebben een duidelijk beeld naar voren gebracht. Aan de hand van de groepsaspecten wordt zijn duidelijk uitkomsten naar voren gekomen waar vanuit conclusies worden getrokken. Door het stellen van gerichtere vragen over de groepsaspecten had een nog duidelijker beeld weergegeven kunnen worden van hiaten in de school.

5.3 Aanbevelingen

Het doel in het onderzoek is inzicht krijgen in de manier waarop leerkrachten en leerlingen van de Prinses Margrietschool een positief groepsklimaat kunnen bewerkstelligen. Het doel van het onderzoek is aanbevelingen doen over hoe leerkrachten en leerlingen kunnen bijdragen aan een positief groepsklimaat op de Prinses Margrietschool. De aanbevelingen worden hieronder geformuleerd en toegelicht. .

- Het is aan te bevelen dat het team van de Prinses Margrietschool zich gaat professionaliseren in wat een positief groepsklimaat in de groep en de school inhoudt. Het team heeft inzicht nodig in groepsdynamische processen. Er zijn verschillende theorieën die duidelijkheid kunnen geven. Voor leerkrachten en schoolfunctionarissen moet worden uiteengezet welke theorieën en vormen of manieren om een positief klimaat te creëren er bestaan. Het model van Shaw (1971) kan het team inzicht geven over hoe de school binnen de groepsdynamica aan het werk is. De groepsdynamische aspecten geven een beeld van wat op nu op school belangrijk is. Het team kan de groepsaspecten ook gebruiken om er met elkaar achter te komen hoe ze aan het werk willen gaan. Aanbevolen wordt dat het team van de Prinses Margrietschool op zoek gaat naar een onafhankelijk persoon die zich heeft verdiept in het onderwerp en die het team kan informeren en trainen over groepsdynamica en op welke wijze er in de groep of school gewerkt kan worden aan een positief groepsklimaat.
- Het team wordt aanbevolen te gaan nadenken over hoe belangrijk structuur is in de school en welke plaats structuur in de school moet innemen. Uit de conclusies blijkt dat het team structuur in de school en groep erg belangrijk vindt. Het team zal zich af moeten vragen in hoeverre leerkrachten of schoolfunctionarissen willen dat dit een onderdeel is van de school. Aanbevolen wordt dat het team in verschillende bijeenkomsten gaat bekijken hoe de school de verschillende groepsaspecten aan de orde kan brengen en in welke mate de school deze een plaats gaan geven in de groepen en de school. Het team wordt aanbevolen de problemen rond interactie in de groepen en de school in kaart te brengen. Het team wordt aanbevolen om de problemen rond interactie te noteren en te analyseren. Uit het onderzoek blijkt dat leerkrachten het eigen aandeel in de interactie niet zien doordat ze de oorzaak leggen bij de leerling. Er ligt hier voor de directie een taak om leerkrachten inzicht te geven in problemen in de interactie. Zo kunnen er professionals worden ingeschakeld om de interactie in de groep te bekijken. Een andere mogelijkheid is dat de intern begeleider of directeur de groep consulteert, ook collegiale consultaties lenen zich goed om gericht te kijken naar de interactie in de groep.
- Tenslotte wil de onderzoeker het team een stappenplan aanbevelen voor het invoeren van het werken aan een positief groepsklimaat. Aanbevolen wordt om het zes-fasen model van Remmerswaal (2004) te gebruiken. Het boek Grip op de Groep (Engelen, 2010) kan ook worden gebruikt. Dit boek is gebaseerd op het zes-fasen model van Remmerswaal (2004) en is direct te gebruiken in de praktijk.

Als het team van de Prinses Margrietschool de aanbevelingen opvolgt zullen de leerkrachten en schoolfunctionarissen en leerlingen waarschijnlijk minder vaak aangeven dat de groep zich niet verantwoordelijk voelt om groepsdoelen te halen.

Literatuurlijst

- Bijlsma, J. (2008). *Hoe staat de groep ervoor? Stormt het of is het windstil*. Gouda: KPC groep.
- Brown, R. (1999). *Group processes en Blackwel dynamics within en between groups*. Oxford: John Wiley and Sons Ltd.
- Douglas, T.(2005). *Survival in groups, the basics of group membership*. Buckingham Open University Press.
- Engelen, R. (2010). *Grip op de groep*. Baarn: Thieme Meulenhof.
- Forsyth , D.R. (2010). *Group dynamics*. Belmont: Wadsworth Cengage Learning.
- Johnson, D.W. (2008). *Groupsdynamica theorie en vaardigheden*. Pearson: Education Benelux bv.
- Remmerswaal, J. (2004). *Handboek groepsdynamica: een nieuwe inleiding op theorie en praktijk, 7e druk*. Baarn: Nelissen.
- Kaldenbach, H. (2004). *Respect! 99 tips voor het omgaan met jongeren in de straatcultuur*. Amsterdam: Prometheus.
- Kagan, M., Kagan, S, Kagan, L.S Kopmels, D. Bazalt, (2001). *Opbouw van een optimaal leef- en werkklimaat in de groep*. Vlissingen: Bazalt.
- Lubbers, M. (2004), *The social fabric of the classroom. Peer relations in secondary education*. Groningen: GION.
- Naber, P. (2004). *Vriendschap en sociale cohesie. De rol van leeftijdsgenoten in de opvoeding van de jeugd*. Geraadpleegd op 06-02- 2011 via website Hogeschool INHOLLAND, <http://www.inholland.nl/documents/kenniskringen>
- Verstegen R., Lodewijks H.P.B.,(2005). *Interactiewijzer Analyse en aanpak van interactieproblemen in professionele opvoedingssituaties*. Assen: Van Gorcum.
- Veugelers, W.M.M.H. (2002). De pedagogische taak van de leerkracht in de moderne 7 samenleving.In Onderwijsraad, *Rondom onderwijs* (171-190). Den Haag: Onderwijsraad.
- Weisfelt, P. (2005). *De geheimen van de groep*. Baarn: Nelissen.
- Wolf, K. , Beukering, T. (2009). *Gedragsproblemen in scholen. Het denken en handelen van leraren*. Leuven: Acco.

naam student : Hanneke Blokland	studentnummer : S1029774
1 ^e begeleider : B. van Veldhooven	e-mail :
hanniballetti@hotmail.com	
uitstroomprofiel: Master SEN gedrag	<i>deeltijd</i>
datum : december 2010	

De Prinses Margrietschool	De Prinses Margrietschool in Rotterdam is een school voor christelijk primair basisonderwijs (bo).	Op de Prinses Margrietschool zitten 184 kinderen (teldatum 1 oktober 2010) verdeeld over 10 groepen. De school is onderdeel van de vereniging voor primair christelijk onderwijs in Rotterdam en Schiedam. Het schoolteam bestaat uit een directeur, 1 administratief medewerker, een parttime interne begeleider, een conciërge, 1 gymleerkracht, 14 leerkrachten waarvan 9 parttime en 5 fulltime werkende leerkrachten, 3 klassenassistenten, een brede schoolcoördinator en een ouderconsulent. Alle groepen zijn homogeen ingedeeld op leerjaar met uitzondering van de kleutergroepen, deze zijn heterogeen. De school staat in de wijk Spangen, een Vogelaarwijk. . De school heeft een 6+ wijkarrangement. Na schooltijd worden 6 uur per week naschoolse activiteiten aangeboden.	De onderwijsvisie van bo De Prinses Margrietschool. (schoolgids Prinses Margrietschool 2010 – 2011):	De Prinses Margrietschool is een christelijke ontmoetingsschool met als belangrijk uitgangspunt het respectvol omgaan met andere geloofsovertuigingen. De school staat voor kwalitatief goed onderwijs. Een veilige leeromgeving voor het kind is een eerste vereiste van de school. De school gaat ervan uit dat een veilige leeromgeving essentieel is om tot goede prestaties te komen.. Voor de school is daarnaast ook een goede sociaal-emotionele ontwikkeling belangrijk. Twee keer per week besteden alle groepen aandacht aan de sociaal emotionele ontwikkeling door lessen uit de methode Leefstijl te geven. Hierdoor werkt de school preventief aan het voorkomen van ongewenst gedrag. Het op een flexibele, maar toch ook consequente manier handhaven van een goede gedragscode en de daarbij horende discipline vindt de school belangrijk. De 6 Gouden Margrietregels zijn voor groep 1 t/m 8 de leidraad over leerlingen zich op de school gedragen. De Gouden Margrietregels hangen centraal in de hal van de
---	---	---	--	---

school en hangen ook in iedere groep. Van de Gouden Margrietregels is ook een schoollied gemaakt, wat regelmatig in de groepen of met de hele school gezongen wordt. Orde en regelmaat zorgen er voor, dat er ruimte en aandacht voor elk kind is. Het respecteren van elkaar, elkaars denkbeelden en geloofsovertuiging speelt daarin een grote rol. De school is alert op discriminatie, pesten en grof of seksistisch taalgebruik. De school werkt bij voorkeur aan het voorkomen hiervan.

Doelstelling van basisschool De Prinses Margrietschool. (schoolgids 2010-2011)

Vanuit de onderwijskundige visie probeert de school een leersituatie te scheppen, die het mogelijk maakt een continu ontwikkelingsproces te bewerkstelligen. Dit betreft zowel de verstandelijke als ook de sociale, emotionele, motorische en creatieve ontwikkeling. De school wil een bijdrage leveren aan het functioneren van elk kind op niveau. Daarbij wordt rekening gehouden met de verschillen in ontwikkeling, begaafdheid, belangstelling en motivatie. Tevens probeert de school om te gaan met en in te spelen op de verschillen in de gezinnen, waarin de kinderen opgroeien. De school heeft hoge verwachtingen van de leerlingen en spreekt deze verwachtingen ook uit.

2.2 Pedagogische uitgangspunten

De prinses Margrietschool probeert voor alle leerlingen een veilige omgeving te creëren. Dit benadrukken ze in de schoolgids door bijvoorbeeld aan te geven dat een veilige leeromgeving essentieel is voor de ontwikkeling van het kind. In de schoolgids wordt aangegeven op welke manieren daaraan aandacht wordt besteed. Het gebruik van de methode Leefstijl is daar een voorbeeld van.

Ook uitgangspunten als verantwoordelijkheid leren dragen, leren samen werken en de ontwikkeling van zelfvertrouwen zijn belangrijke uitgangspunten van de school.

Verlegenheidssituatie

De afgelopen jaren is op de Prinses Margrietschool door verschillende leerkrachten aangegeven dat het groepsklimaat in de groepen de leerkrachten zorgen baart. Leerkrachten hebben in het groepsdocument (groepsdocument groep 3 t/ 8) aangegeven dat de sfeer in de groep niet positief is. In elke groep wordt per jaar een groepsdocument aangemaakt. In dit groepsdocument wordt de groep zowel op didactisch en pedagogisch niveau in kaart gebracht. Het groepsdocument wordt twee maal per jaar op vaste momenten besproken met de intern begeleider. Naar aanleiding van het groepsdocument wordt met de intern begeleider afgesproken op welke aspecten in de groep wordt ingezet. In de afgelopen jaren komt zowel in het groepsdocument als in het gesprek naar aanleiding van het groepsdocument naar voren dat veel leerkrachten aanlopen tegen de sociale verhoudingen en het sociaal klimaat in de groep. In de groepsdocumenten wordt aangegeven dat:

- Leerlingen negatief op elkaar letten.
- Er een negatieve strijd tussen leerlingen heerst.
- Er dagelijks veel ruzies en problemen zijn.
- Leerlingen ruzies niet zelf kunnen oplossen.
- Leerlingen aangeven dat ze bang zijn voor andere leerlingen in de groep.

- Leerlingen geen verantwoordelijkheid dragen voor de groep.
- Leerlingen hebben geen respect voor andere leerlingen in de groep.

De problemen doen zich voornamelijk voor in de groepen 3 tot en met 8. In de kleutergroepen wordt gewerkt volgens ontwikkelingsgericht onderwijs. Op de Prinses Margrietschool zijn 9 groepen. Er zijn twee gemixte groepen ½ en er zijn twee groepen 8. Alle andere groepen zijn enkel. Naar aanleiding van de problemen die naar voren gekomen zijn in de groepsdocumenten is aan het begin van het schooljaar 2010-2011 de Quikscan positieve/negatieve groep van Grip op de groep (Engelen 2010) gedaan om weer te geven welke groepen negatief of positief zijn. De groepen 1 en 2 zijn niet meegenomen met de Quikscan omdat de scan niet geschikt is voor deze leeftijdscategorie. De Quikscan is afgenomen in 7 groepen, het gaat hier om alle groepen met uitzondering van de kleutergroepen. Voor de groepen 3, 6 en 8a kwam er als uitslag van de scan een positief klimaat uit. De groepen 4,5,7 en een groep 8b hadden een negatieve uitslag van de scan. Naar aanleiding van de uitslag is voor de Prinses Margrietschool duidelijk naar voren gekomen dat de school aan de slag wil gaan met het groepsklimaat op school. Op welke manier de school aan het groepsklimaat wil gaan werken is voor de school nog onduidelijk. De leerkrachten hebben in het gesprek met de intern begeleider en tijdens teamvergaderingen aangegeven dat ze meer behoefte hebben aan ondersteuning op het vlak van sociaal emotionele vorming en behoefte hebben aan ondersteuning om de sfeer in de groep te verbeteren.

Dit schooljaar (2010-2011) zijn in verschillende groepen projecten en trainingen gestart om te werken aan een positief groepsklimaat. De projecten en trainingen zijn voorlopig eenmalig.

Het gaat om de volgende trainingen en projecten:

Schooljaar 2010-2011 is in de groepen 4 en 5 van de Prinses Margrietschool gestart met de Grip op de groep (Engelen, 2010).

Schooljaar 2010-2011 is in groep 7 van de Prinses Margrietschool gestart met Schatjes, Katjes, Watjes (Harzing, 1999)

Grip op de groep, (Engelen 2010)

Grip op de groep, Engelen (2010) is een methode voor het creëren van een positieve groep, zowel op schoolniveau als op groepsniveau. Grip op de groep is bedoeld voor de ontwikkeling van sociale dynamiek in de groep. De methode Grip op de groep is gericht op de ontwikkeling van sociale interactie tussen leerkracht en leerlingen en leerlingen onderling. De methode zorgt voor een constructieve bijdrage aan sociale vaardigheden en bereiken van ieders en gezamenlijke doelen. Voor de leerkracht betekent dit onderwijs op maat aanbieden aan alle leerlingen en voor de leerlingen zo optimaal mogelijk werken aan de ontwikkeling van sociale vaardigheden door het gebruik van de adviezen en handreikingen van de methode Grip op de groep

Schatjes, Katjes, Watjes, (Harzing, 1999)

De training is bestemd voor kinderen die extra ondersteuning willen of nodig hebben omtrent sociale weerbaarheid. De training is zowel geschikt voor verlegen of teruggetrokken kinderen als voor kinderen die dominant zijn, of op de

voorgond staan in het contact met andere kinderen. De kinderen werken in de groep aan hun individuele aandachtspunten. Het doel is om bestaande patronen te doorbreken en de vaardigheden van de kinderen te vergroten. De training wordt aangeboden in de groep om onjuiste verhoudingen in de groep die een negatief effect hebben op het groepsklimaat te doorbreken. In de school wordt gewerkt aan sociaal emotionele vorming door gebruik van de methode Leefstijl en door verschillende trainingen en cursussen. Door het management ondersteunend team sociale vaardigheden is onderzoek gedaan in de groepen door middel van observaties en gesprekken met de leerkrachten. Er is naar voren gekomen dat leerkrachten op verschillende manieren sociale vaardigheidstraining geven. Ook is naar voren gekomen dat door drukte van andere vakken sociale vaardigheidstraining wordt overgeslagen. In de aanpak is geen vaste lijn en de opbrengsten zijn onvoldoende. Leerkrachten geven aan dat er onvoldoende vooruitgang is in sociale vaardigheden bij leerlingen. Ook uit de observaties in de groepen is dit duidelijk geworden. Leerkrachten geven aan dat niet duidelijk is op welke manier ze het zo effectief mogelijk kunnen aanbieden. In de gesprekken met de intern begeleider en tijdens de teamvergaderingen geven leerkrachten aan meer inzicht te willen krijgen in het creëren van sfeervolle groepen en doelgericht te werken aan sociaal emotionele vorming. Leerkrachten hebben behoefte aan inzicht in groepsdynamica en groepscohesie. Leerkrachten geven aan dat ze hulp willen om te zorgen voor groepen waarin goed gewerkt kan worden en een veilige omgeving kan worden gecreeerd. De leerkrachten geven aan dat tijdens de dag veel tijd verloren gaat aan het oplossen van problemen zoals ruzies onder leerlingen. Voor de leerkrachten is onduidelijk op welke manier ze het beste kunnen werken aan veilige groepen. De directie heeft dit punt aangemerkt voor dit schooljaar als extra aandachtspunt in het schoolplan (schoolplan Prinses Margriet 2006-2010). De onderzoeker wil onderzoeken hoe de school, de directeur, intern begeleider, leerkrachten en leerlingen kunnen bijdragen aan het creëren van een positief groepsklimaat op de school.							
2. Praktijkvraag Hoe kunnen leerkrachten en leerlingen van de Prinses Margrietschool een positief groepsklimaat bewerkstelligen?							

3. Doel

Doel in:

Inzicht krijgen in de manier waarop leerkrachten en leerlingen van de Prinses Margrietschool een positief groepsklimaat kunnen bewerkstelligen.

4. Doel van:

Aanbevelingen doen over hoe leerkrachten en leerlingen kunnen bijdragen aan een positief groepsklimaat op de Prinses Margrietschool.

5. Stappen Vul alleen fases in die voor jou onderzoek relevant zijn!!!

Probleem verhelderen, oriëntatie	De onderzoeker onderzoekt doormiddel van een zoektocht in schoolgids, schoolplan documenten en informatie m.b.t. het groepsklimaat op de PMS. De onderzoeker gaat na waar informatie onvoldoende is en verwerkt dit in de vragenlijsten voor de leerkrachten, leerlingen en de intern begeleider en de directeur In de literatuur wil de onderzoeker op zoek gaan naar de kenmerken van zowel de positieve als de negatieve groep. De onderzoeker zoekt en leest over groepsklimaat, groepsdynamica en groepsverhoudingen in het basisonderwijs.	Wat wil ik weten? Wat wordt op de Prinses Margrietschool verstaan onder een positief groepsklimaat? Waar ligt het probleem? Wat missen de leerlingen, leerkrachten en intern begeleider en de directeur? Wat is een positieve groep en wat is een negatieve groep? Wat zegt de literatuur over een groepsklimaat, groepsdynamica en groepsverhoudingen in het basisonderwijs.
Plan maken	De onderzoeker ontwerpt een instrument, een vragenlijst gericht op groepsklimaat, groepsdynamica en groepscohesie. De onderzoeker gaat gericht op zoek naar literatuur m.b.t. groepsklimaat, groepsdynamica, groepscohesie in het basisonderwijs. De onderzoeker ontwerpt instrumenten om onderzoeksvragen en deelvragen aan te de praktijk te kunnen onderzoeken. Het instrument is een vragenlijst. De vragenlijst is een uitwerking met drie versies. Een	Wat zegt de literatuur over groepsklimaat, groepsdynamica en groepscohesie? De onderzoeker gaat een schriftelijke vragenlijst ontwerpen voor leerlingen en leerkrachten en intern begeleider en directeur om onderzoeksvragen en deelvragen te kunnen beantwoorden. De onderzoeker kiest voor een vragenlijst voor leerlingen en leerkrachten en ib-er en directie om verschillen en overeenkomsten

	versie voor leerkrachten , een voor leerlingen en een voor de intern begeleider en de directeur. Het instrument steunt op literatuur over groepsklimaat, groepsdynamica en groepscohesie. . Er worden leerkrachten (n10) ondervraagd door middel van een vragenlijst. Het gaat hier om de leerkrachten van de groepen 1 t/m 8. Alle leerlingen van de groepen 4 t/m 8 worden ondervraagd door middel van een vragenlijst. De leerkrachten (n10) en intern begeleider en directeur (2) krijgen zowel open als gesloten vragen. De leerlingen (110) krijgen gesloten vragen. In de verwerking van de gegevens gaat het om zowel kwalitatieve gegevens (open vragen als kwalitatieve gegevens de stelling en gesloten vragen. De kwalitatieve gegevens zullen voornamelijk worden gebruikt als aanvulling op de kwantitatieve gegevens De algemene gegevens worden weer gegeven via een tabellen en grafieken. Het gaat hier om eens/ oneens vragen die naar grote van de groep weer worden gegeven en duidelijk weergegeven. De gegevens worden op de manier verwerkt omdat zo inzichtelijk kan worden weergegeven waar hiaten zitten zodat deze kunnen worden geanalyseerd. (Harinck, 2010)	binnen het onderzoek duidelijk in kaart te kunnen brengen
	De onderzoeker neemt de	Wat wordt op de Prinses

Plan uitvoeren	vragenlijsten af bij leerlingen, leerkrachten, intern begeleider en de directeur. De onderzoeker onderzoekt de literatuur.	Margrietschool verstaan onder een positief groepsklimaat? Wat doet de Prinses Margrietschool nu om een positief groepsklimaat in de groepen te creëren? Waar voorziet de Prinses Margrietschool problemen bij het creëren van een positief groepsklimaat? Wat heeft de Prinses Margrietschool nodig voor het creëren van een positief groepsklimaat in de groepen op de school? Wat zegt de (inter)nationale literatuur over groepsklimaat in het basisonderwijs? Hoe wordt een groepsklimaat op de basisschool volgens de literatuur vormgegeven? Op welke manier past het groepsklimaat binnen het basisonderwijs? Welke hulpmiddelen biedt de literatuur om een positief groepsklimaat in een basisschool groep te creëren?
Resultaat beoordelen	De onderzoeker verzamelt alle gegevens vergelijkt ze en onderzoekt de gegevens. De onderzoeker trekt conclusies uit de verzamelde en onderzochte gegevens. De kwalitatieve gegevens zullen voornamelijk worden gebruikt als aanvulling op de kwantitatieve gegeven De algemene gegevens worden weer gegeven via een tabel. Het gaat hier om eens/ oneens vragen die naar grote van de groep weer worden gegeven en duidelijk weergeven (Harinck,2010)	Wat heeft de literatuur gezegd over groepsklimaat, groepsdynamica en groepscohesie? Wat gebeurt er in de praktijk op de Prinses Margrietschool? Wat zeggen de leerlingen, leerkrachten, ib-er en de directeur met betrekking tot de onderzoeksvraag en deelvragen?

- Bijlsma, J. (2008) *Hoe staat de groep ervoor? Stormt het of is het windstil*. KPC groep Gouda.
- Brown, R. (1999) *Group processes en Blackwel dynamics within en between groups*. John Wiley and Sons Ltd
- Douglas, T.(2005) *Survival in groups, the basics of group membership*. Buckingham
- Engelen, R. (2010) *Grip op de groep* Thiememeulenhof Baarn
- Forsyth , D.R. (2010) *Group dynamics cengage learning*. Wadsworth
- Johnson, D.W. (2008) *Groupsdynamica theorie en vaardigheden*. Pearson Education Benelux bv
- Remmerswaal, J. (2004) *Handboek groepsdynamica: een nieuwe inleiding op theorie en praktijk, 7e druk*. Baarn
- Kaldenbach, H. (2004). *Respect! 99 tips voor het omgaan met jongeren in de straatcultuur*. Amsterdam: Prometheus.
- Kagan, M., Kagan, S, Kagan, L.S Kopmels, D. Bazalt, (2001) *Opbouw van een optimaal leef- en werkklimaat in de groep*. Vlissingen
- Lubbers, M. (2004), *The social fabric of the classroom. Peer relations in secondary education*. Groningen: GION.
- Naber, P. (2004). *Vriendschap en sociale cohesie. De rol van leeftijdsgenoten in de opvoeding van de jeugd*. Geraadpleegd op 06-02- 2011 via website Hogeschool INHOLLAND, <http://www.inholland.nl/documents/kenniskringen>
- Verstegen R., Lodewijks H.P.B.,(2005) *Interactiewijzer Analyse en aanpak van interactieproblemen in professionele opvoedingssituaties*. Assen: Van Gorcum.
- Veugelers, W.M.M.H. (2002). De pedagogische taak van de leerkracht in de moderne samenleving. In Onderwijsraad, *Rondom onderwijs* (171-190). Den Haag: Onderwijsraad.
- Weisfelt, P. (2005) *De geheimen van de groep* Nelissen Soest.
- Wolf, K. , Beukering, T. (2009) *Gedragsproblemen in scholen. Het denken en handelen van leraren*. Acco Leuven

1. Onderzoeksvraag en deelvragen.

Praktijkvraag: Hoe kunnen leerkrachten en leerlingen van de Prinses Margrietschool een positief groepsklimaat bewerkstelligen?

Onderzoeksvraag 1:

Welke aspecten zijn volgens de literatuur belangrijk voor een groepsklimaat?
--

Deelvragen:

- Wat zegt de (inter)nationale literatuur over groepsklimaat in het basisonderwijs?
- Wat zegt de (inter)nationale literatuur over groepsdynamica in het basisonderwijs?
- Wat zegt de (inter)nationale literatuur over groepsverhoudingen in het basisonderwijs?
- Hoe wordt een groepsklimaat op de basisschool volgens de literatuur vormgegeven?
- Op welke manier past het groepsklimaat binnen het basisonderwijs?
- Welke hulpmiddelen biedt de literatuur om een positief groepsklimaat in een basisschool groep te creëren?

Onderzoeksvraag 2:

Wat wordt op de Prinses Margrietschool verstaan onder een positief groepsklimaat?

Deelvragen:

- Wat verstaan de leerlingen van de Prinses Margrietschool onder een positief groepsklimaat?
- Wat verstaan de leerkrachten van de Prinses Margrietschool onder een positief groepsklimaat?
- Wat verstaan de intern begeleider en de directeur onder een positief groepsklimaat?

Onderzoeksvraag 3:

Wat doet de Prinses Margrietschool nu om een positief groepsklimaat in de groepen te creëren?

Deelvragen:

- Wat doen de leerlingen van de Prinses Margrietschool om een positief groepsklimaat in de groep te creëren?
- Wat doen de leerkrachten van de Prinses Margrietschool om een positief groepsklimaat in de groep te creëren?
- Wat doen de intern begeleider en de directeur van de Prinses Margrietschool om een positief groepsklimaat in de groepen van de school te creëren?

Onderzoeksvraag 4

Waar voorziet de Prinses Margrietschool problemen bij het creëren van een positief groepsklimaat?

Deelvragen:

- Waar voorzien de leerlingen van de Prinses Margrietschool problemen bij het ontwikkelen van een positief groepsklimaat?
- Waar voorzien de leerkrachten van de Prinses Margrietschool problemen bij het ontwikkelen van een positief groepsklimaat?
- Waar voorzien de intern begeleider en de directie Prinses Margrietschool problemen bij het ontwikkelen van een positief groepsklimaat.

Onderzoeksvraag 5

Wat heeft de Prinses Margrietschool nodig voor het creëren van een positief groepsklimaat in de groepen op de school?

Deelvragen:

- Wat hebben de leerlingen van de Prinses Margrietschool nodig om een positief groepsklimaat te creëren?
- Wat hebben de leerkrachten van de Prinses Margrietschool nodig om een positief groepsklimaat te creëren?
- Wat hebben de intern begeleider en de directie van de Prinses Margrietschool nodig om een positief groepsklimaat te creëren?

Planformulier deel II, HOE ga je onderzoeken.

(Zie BP, H. 4 en H. 6)

naam student: Hanneke Blokland	studentnummer: s1029774
1 ^e begeleider: Bert van Veldhooven	e-mail hanniballetti@hotmail.com
uitstroomprofiel: master sen gedrag	deeltijd
datum: 16 april 2011	

VOEG BIJ: het goedgekeurde Planformulier deel I

1. Hoe ga je gegevens verzamelen? Kruis alle gebruikte alternatieven aan.

Observatie,

- bevragen (interviews, vragenlijsten)

Schriftelijke bronnen, bestaande documenten

- Anders, nl schoolgids en schoolplan

2. Welke instrumenten ga je gebruiken?

Geef hieronder een korte beschrijving per instrument

Instrument:	Doel?
Vragenlijst voor leerlingen, leerkrachten en intern begeleider en directeur. De vragenlijsten voor leerkrachten en intern begeleider en directeur bestaan uit gesloten en open vragen. De vragenlijsten voor leerlingen bestaan uit gesloten vragen.	
10 groepsleerkrachten van de Prinses Margrietschool krijgen een vragenlijst. De vragenlijst bestaat uit open en gesloten vragen. In de open vragen wordt gevraagd naar de meningen en ervaringen van de leerkrachten op het gebied van groepsklimaat, groepsdynamica en groepscohesie. De vragen worden open gesteld zodat de leerkrachten vrijuit hun mening kunnen geven en hun ervaringen kunnen beschrijven. Bij de gesloten vragen kunnen de leerkrachten kiezen uit een aantal opties met betrekking tot de begrippen: negatief en positief groepsklimaat, groepsdynamica en groepscohesie. Voor de onderzoeker kan duidelijk in beeld worden gebracht d.m.v. Van de gesloten vragen wat de leerkrachten verstaan onder de begrippen en hoe ze deze uitleggen.	Het instrument meet de meningen ervaringen en de kennis van de leerkrachten op het gebied van groepsklimaat, groepscohesie en groepsdynamica en het creëren van een goed pedagogisch klimaat in de school.
De intern begeleider en de directeur ontvangen dezelfde vragenlijst als de leerkrachten. Bij de vragenlijsten zal behalve op groepsniveau	

ook een aantal vragen op schoolniveau worden gesteld. De intern begeleider en de directeur krijgen ook vragen op schoolniveau zodat zij ook daarover hun mening, kennis en ervaringen kunnen geven. De vragen blijven hetzelfde en zullen alleen niveau overstijgend zijn. De onderzoeker kiest hiervoor om het beeld duidelijk en helder te houden.	
Alle leerlingen van de groepen 3 t/m 8 ontvangen een vragenlijst. Het gaat hier om 120 leerlingen. De vragenlijsten worden in de groepen in dezelfde week afgenomen door de groepsleerkracht. Bij de vragenlijst ontvangen de groepsleerkrachten een uitleg. Voor de lagere groepen is deze ondersteuning nodig i.v.m. het lezen. De leerlingen ontvangen een vragenlijst met gesloten vragen in het kader van objectiviteit en helderheid van het onderzoek. Bij onderzoeksvraag 5 wordt gevraagd naar wat de school en dus ook de leerlingen nodig hebben.	Het instrument meet de meningen en ervaringen en kennis van de leerlingen en krijgt een helder beeld van de het groepsproces met betrekking tot het groepsklimaat in de groepen.

3a Hoe vaak ga je gegevens verzamelen

- ~~Op meerdere momenten (ik wil 'verandering' onderzoeken)~~
- Eenmalig (momentopname)
- ~~Sommige gegevens eenmalig, andere op meerdere momenten~~

3c Wat voor soort onderzoek is het, denk je?

- ~~survey onderzoek~~
- ~~experiment~~
- ~~(meervoudige) gevalstudie~~
- ~~actieonderzoek~~
- ~~evaluatieonderzoek~~
- praktijkonderzoek (kies dit als de anderen niet van toepassing zijn)

3d Bij wie / wat ga je gegevens verzamelen? (onderzoeksgroep). Geef bij de rubriek PERSONEN bij iedere aangekruiste mogelijkheid tussen haakjes een schatting van het aantal (N).

leraren (10 groepsleerkrachten van de groepen 1 t/m 8) N=10

andere schoolfunctionarissen (intern begeleider en de directeur)

leerlingen (120 leerlingen van de groepen 3 t/m 8)

- ~~ouders (N=—)~~
- ~~andere personen, nl. (N=)~~
- leraren (10 groepsleerkrachten van de groepen 1 t/m 8) N=10
- andere schoolfunctionarissen (intern begeleider en de directeur) N=2
- leerlingen (120 leerlingen van de groepen 3 t/m 8) N =120

OBJECTEN. Bijvoorbeeld:

- ~~schoolplein~~
- ~~de klas(inrichting)~~
- ~~het lesmateriaal~~
- ~~schoolmaaltijd~~
- ~~anders, nl.)~~

DOCUMENTEN

- ~~Leerlingvolgsysteem~~
- Schoolwerkplan
- ~~Schoolnotulen en verslagen~~
- ~~Schoolkrant~~
- ~~Bestaande leerlingdocumenten (bijv. proefwerken, opstellen, werkstukken)~~

4. Instrumenten

- Voeg je instrumenten als bijlage toe.
- Voeg ook een matrix toe, waarin je laat zien hoe de instrumenten de onderzoeksvragen afdekken (zie Powerpoint KP5, Kundig gegevens vangen)

5. Communicatie

Ga je de verzameling van gegevens van te voren overleggen op je school?

nee / **Ja**

Zo ja, met welke geledingen

De onderzoeker kondigt de vragenlijsten aan. Het team van de Prinses Margrietschool is op de hoogte van het onderwerp van het praktijkonderzoek. De onderzoeker zal duidelijk aangeven dat het van belang is dat alle leerkrachten, leerlingen en intern begeleider en directeur de gegevens voor een vastgestelde datum retourneren. De onderzoeker heeft het belang van het onderzoek reeds toegelicht.

Wanneer de onderzoeker alle vragenlijsten heeft ontvangen start de onderzoeker met het verwerken en analyseren van de gegevens. De gegevens komen in het onderzoek te staan.

Wanneer alle informatie is verzameld en het verslag is geschreven gaat de onderzoeker aanbevelingen doen aan de school

Bijlage 3: Onderzoeksvragen en matrix

Vragenlijst intern begeleider en directie

Naar aanleiding van teamvergaderingen en gesprekken met de intern begeleider is door de leerkrachten van de Prinses Margrietschool aangegeven dat er behoefte is naar meer informatie voor het creëren van een positieve sfeer in de groepen. Naar aanleiding van deze behoefte is de volgende onderzoeksvraag tot stand gekomen: Hoe kunnen leerkrachten en leerlingen bijdragen aan een positief groepsklimaat op de Prinses Margrietschool?

Om gegevens over het creëren van een positieve groep op de Prinses Margrietschool in kaart te brengen is het van belang onderzoek te doen in de praktijk. De gegevens worden verkregen door deze vragenlijst. De vragenlijst is in vier categorieën verdeeld. De vragenlijst bevat zowel open vragen als stellingen. Op de stellingen kan worden geantwoord met de antwoordmogelijkheden JA/ ja/ nee/ NEE

Antwoord:

JA, wanneer u het helemaal eens bent met de stelling

ja, wanneer u het eens bent met de stelling

nee, wanneer u het oneens met de stelling.

Nee, wanneer u het helemaal oneens bent met de stelling

Deel 1: Een groepsklimaat op de Prinses Margrietschool.

Deel 2: Het groepsklimaat in de school en de klas

Deel 3: Ontwikkeling van het klimaat in de school en de groep.

Deel 4: Werken aan een positief groepsklimaat.

Ik zou u vriendelijk willen verzoeken deze vragenlijst in te vullen. Omcirkel bij elke vraag het antwoord wat u het meest passend vindt. De gegevens van alle vragenlijsten worden anoniem verwerkt.

De gegevens van de vragenlijsten zullen worden verwerkt in het onderzoek. Naar aanleiding van deze uitslagen worden aanbevelingen gedaan aan de school

Succes en bedankt,

Groet Hanneke

1:Een groepsklimaat op de Prinses Margrietschool.

1a: Wat houdt volgens u een positief klimaat in de school in?

--

1b: Wat wordt er volgens u op de Prinses Margrietschool verstaan onder een positief klimaat?

--

2: Het groepsklimaat in de school en de klas

Beantwoord de volgende vragen:

2a: Wat doet u om te zorgen voor een positief klimaat in de groepen op school?

--

Reageer op de volgende stellingen met JA/ ja/ nee/ NEE

2b: Meer dan 80% van de leerlingen op de Prinses Margrietschool is bereid tot samenwerken

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

2c: Meer dan 80% van de leerlingen op de Prinses Margrietschool toont respect voor andere leerlingen op school.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

2d: Op de Prinses Margrietschool voelt 80% alle leerlingen van alle groepen zich verantwoordelijk voor de hele groep.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

2e: Op de Prinses Margrietschool voelt 80 % alle leerlingen van alle groepen zich verantwoordelijk om groepsdoelen te halen.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

2f: Op de Prinses Margrietschool is het welbevinden van de individuele leerling belangrijker dan het welbevinden van de hele groep.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

2g: Leerkrachten zijn dagelijks bezig met het creëren van een positief klimaat in de groep.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

2h: Leerkrachten zijn dagelijks bezig met het creëren van een veilige groep.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

2i: Er wordt 4 van de 5 dagen adaptief (onderwijs naar de behoefte van de leerling) onderwijs aangeboden in alle groepen.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

3: Ontwikkeling van het klimaat in de school en de groep.

3a: Welke problemen met betrekking tot het groepsklimaat doen zich voor in de groepen op school?

--

Reageer op de volgende stellingen met JA/ ja/ nee/ NEE

3b: 80 %van de leerlingen schoolgaan met plezier naar school.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

3c: 80% van de leerlingen in de school helpen elkaar bij het werk en bij sociale activiteiten.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

4: Werken aan een positief groepsklimaat.

at heeft u nodig in de school om in de groepen een positief klimaat te creëren?

4b: Wat heeft de school nodig om positieve groepen in de school te creëren?

4c: Wat is er buiten de groep en de school volgens u nog nodig voor het creëren van positieve groepen?

Reageer op de volgende stellingen met JA/ ja/ nee/ NEE

4d: Ik weet wat een (positief) groepsklimaat inhoudt.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

4e: Er is op school behoefte aan meer informatie over een goed klimaat in de groep.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

4f: De school besteedt voldoende aandacht aan het klimaat in de groep.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

4g: Er is aandacht voor verschillen van kinderen?

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

4h: Er is respect voor elkaar en voor de leerkrachten

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

Dank voor het invullen van de vragenlijst

Praktijkonderzoek groepsklimaat Prinses Margrietschool.

Vragenlijst leerkrachten

Naar aanleiding van teamvergaderingen en gesprekken met de intern begeleider is door de leerkrachten van de Prinses Margrietschool aangegeven dat er behoefte is naar meer informatie voor het creëren van een positieve sfeer in de groepen. Naar aanleiding van deze behoefte is de volgende onderzoeksvraag tot stand gekomen: Hoe kunnen leerkrachten en leerlingen bijdragen aan een positief groepsklimaat op de Prinses Margrietschool?

Om gegevens over het creëren van een positieve groep op de Prinses Margrietschool in kaart te brengen is het van belang onderzoek te doen in de praktijk. De gegevens worden verkregen door deze vragenlijst. De vragenlijst is in vier categorieën verdeeld. De vragenlijst bevat zowel open vragen als stellingen. Op de stellingen kan worden geantwoord met de antwoordmogelijkheden JA/ ja/ nee/ NEE.

Antwoord:

JA, wanneer u het helemaal eens bent met de stelling

ja, wanneer u het eens bent met de stelling

nee, wanneer u het oneens met de stelling.

Nee, wanneer u het helemaal oneens bent met de stelling

Deel 1: Een groepsklimaat op de Prinses Margrietschool.

Deel 2: Het groepsklimaat in de school en de klas

Deel 3: Ontwikkeling van het klimaat in de school en de groep.

Deel 4: Werken aan een positief groepsklimaat.

Ik zou u vriendelijk willen verzoeken deze vragenlijst in te vullen. Omcirkel bij elke vraag het antwoord wat u het meest passend vindt. De gegevens van alle vragenlijsten worden anoniem verwerkt..

Succes en bedankt,

Groet Hanneke

1:Een groepsklimaat op de Prinses Margrietschool.

1a: Wat houdt volgens u een positief klimaat in de groep in?

--

1b: Wat wordt er volgens u op de Prinses Margrietschool verstaan onder een positief klimaat in de groep?

--

2: Het groepsklimaat in de school en de klas.

Beantwoord de volgende vragen:

2a: Wat doet u om te zorgen voor een positief klimaat in de in de groep?

--

Reageer op de volgende stellingen met JA/ ja/ nee/ NEE.

2b: Meer dan 80% van de leerlingen van mijn groep is bereid tot samenwerken

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

2c: Meer dan 80% van de leerlingen van mijn groep toont respect voor andere leerlingen op school.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

2d: In mijn groep voelt 80 % van de leerlingen zich verantwoordelijk voor de hele groep.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

2e: In mijn groep voelt 80% van de leerlingen zich verantwoordelijk om groepsdoelen te halen.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

2f: In mijn groep is het welbevinden van de individuele leerling belangrijker dan het welbevinden van de hele groep.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

2g: Ik ben dagelijks bezig met het creëren van een positief klimaat in de groep

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

2h: Ik ben dagelijks bezig met het creëren van een veilig klimaat in de groep.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

2i: Ik geef dagelijks adaptief (onderwijs naar de behoefte van de leerling) onderwijs aangeboden in alle groepen.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

3: Ontwikkeling van het klimaat in de school en de groep.

3a: Welke problemen met betrekking tot het klimaat doen zich voor in uw groep?

--

Reageer op de volgende stellingen met JA/ ja/ nee/ NEE.

3b: 80 % van de leerlingen van mijn groep gaan met plezier naar school.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

3c: 80% van de leerlingen in mijn groep helpen elkaar bij het werk.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

3d: 80 % van de leerlingen in mijn groep helpen elkaar bij sociale activiteiten.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

4: Werken aan een positief groepsklimaat.

4a: Wat heeft u nodig in de groep om een positief klimaat te creëren?

4b: Wat heeft de school nodig om positieve groepen in de school te creëren?

4c: Wat is er in uw groep en de school volgens u nog nodig voor het creëren van positieve groepen?

Reageer op de volgende stellingen met JA/ ja/ nee/ NEE.

4d: Ik weet wat een (positief) groepsklimaat inhoud.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

4e: Er is op school behoefte aan meer informatie over een goed klimaat in de groep.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

4f: De school besteedt voldoende aandacht aan het klimaat in de groep.

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

4g: Er is aandacht voor verschillen van kinderen

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

4h: Er is respect voor elkaar en voor de leerkrachten

JA	ja	nee	NEE
----	----	-----	-----

Dank voor het invullen van de vragenlijst

Hoi allemaal,

Jullie weten dat de juf op school zit. Voor school moet de juf een opdracht maken. Voor de opdracht heb ik jullie hulp nodig, Willen jullie de vragen beantwoorden?

Op de vragenlijsten staan geen namen, dat betekent dat de vragenlijst anoniem is.
Bij het beantwoorden van de vragen is geen goed of fout, het gaat om wat jij vindt.
Bij elke vraag kan je kiezen uit JA/ ja/ nee/ NEE omcirkel het antwoord wat jij goed vindt.

Heel fijn dat jullie willen helpen, groet juf Hanneke

1: Ik ga 4 van de 5 dagen met plezier naar school.

JA/ ja/ nee/ NEE

2: Ik vind de Prinses Margrietschool een fijne school.

JA/ ja/ nee/ NEE

3: Ik vind de regels van de school goede regels.

JA/ ja/ nee/ NEE

4: Ik vind het belangrijk om mij aan de regels van de school te houden.

JA/ ja/ nee/ NEE

5: Ik werk graag samen met andere kinderen.

JA/ ja/ nee/ NEE

6: Ik heb respect voor andere kinderen in de groep.

JA/ ja/ nee/ NEE

7: Ik luister in de groep naar de mening van een ander.

JA/ ja/ nee/ NEE

8: Ik vind het belangrijk dat mijn klasgenoten hun best doen in de groep.

JA/ ja/ nee/ NEE

9: Ik vind het belangrijk dat andere leerlingen hun best doen voor het behalen van de doelen van de groep.

JA/ ja/ nee/ NEE

10: Ik vind het belangrijk dat alle kinderen in de groep zich goed voelen.

JA/ ja/ nee/ NEE

11: Ik voel me prettig in de groep.

JA/ ja/ nee/ NEE

12: De juf of meester heeft tijd voor mij alleen.

JA/ ja/ nee/ NEE

13: Ik help andere kinderen in de groep

JA/ ja/ nee/ NEE

14: Iedereen hoort erbij in de groep.

JA/ ja/ nee/ NEE

Onderzoeksvragen:	Vragenlijsten intern begeleider en directie/ leerkrachten en leerlingen
Praktijkvraag: Hoe kunnen leerkrachten en leerlingen van de Prinses Margrietschool een positief groepsklimaat bewerkstelligen?	
Vragen aan de literatuur: 1: Wat houdt de een groepsklimaat volgens de literatuur in? Deelvragen: • Wat zegt de (inter)nationale literatuur over groepsklimaat in het basisonderwijs? • Hoe wordt een groepsklimaat op de basisschool volgens de literatuur vormgegeven? • Op welke manier past het groepsklimaat binnen het basisonderwijs? • Welke hulpmiddelen biedt de literatuur om een positief groepsklimaat in een basisschool groep te creëren?	
Deelvragen aan de praktijk: 1:Wat wordt op de Prinses Margrietschool verstaan onder een positief groepsklimaat? Deelvragen: • Wat verstaan de leerlingen van de Prinses Margrietschool onder een positief groepsklimaat? <i>Leerlingenvragenlijst</i> • Wat verstaan de leerkrachten van de Prinses Margrietschool onder een positief groepsklimaat? <i>Leerkrachtenvragenlijst vraag 1a en b</i> • Wat verstaan de intern begeleider en de directeur onder een positief groepsklimaat? <i>Vragenlijst ib-er en directie vraag 1a en b</i> 2:Wat doet de Prinses Margrietschool nu om een positief groepsklimaat in de groepen te creëren?	Leerkrachten ib en dir/ leerlingen vraag 1 a t/m vraag 1 b

